# ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

*«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».*

**Ἔτος 72ον ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 1936. Ἀριθ. 10**

## ΕΠΙ ΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

## ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΔΩΡΕΑΝ

«Δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». (Ρωμ. γ'. 24).

Ἡ θρησκευτικὴ Ἀναμόρφωσις ἢ Μεταρρύθμισις τοῦ 16ου αἰῶνος ὑπῆρξεν ἓν κοσμοϊστορικὸν γεγονὸς ὑψίστης σημασίας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, θεωροῦσα ἑαυτὴν ἀπρόσβλητον καὶ ἰσχυράν, ἐνόμιζεν ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰς διδασκαλίας αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος διεψεύσθη ἐκ τῶν γεγονότων· διότι ἐλησμόνησαν οἱ ἡγήτορες τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶναι ἐλεύθερον καὶ ἀδέσμευτον. Ἀφοῦ δὲ ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ πολλαπλασιασθῶσιν αἱ πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς γνώσεως διὰ τῆς τυπογραφίας, ἦτο πλέον φανερὸν ὅτι αἱ προλήψεις καὶ αἱ πλάναι μοιραίως θὰ ὑπεχώρουν πρὸ τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πᾶν στοιχεῖον ξένον πρὸς τὸ ἀποκεκαλυμμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο ἐκτίθεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθῇ, διὰ νὰ καθαρισθῇ τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Πολὺ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας τὰ εὐσεβῆ Χριστιανικὰ πνεύματα διεμαρτύροντο κατὰ τῶν ἐκτρόπων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἄλλοτε μὲν παρρησίᾳ, ὁπότε καὶ ὑφίστατνο ἀγογγύστως τὰς συνεπείας τῆς διαμαρτυρίας των, δηλ. τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἄλλοτε δὲ ἀναμένοντες σιωπηρῶς τὴν κατάλληλον στιγμὴν τῆς δράσεως. Καὶ ἡ στιγμὴ αὕτη ἐπήρχετο ραγδαίως. Τὸ «μυστήριον τῆς ἀνομίας» διενηργεῖτο καὶ τὰ συγχωροχάρτια ἐπωλοῦντο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης τῶν εὑρισκομένων ὑπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σκῆπτρον τῆς Ρώμης, ἕωσοῦ ἐπεφάνη ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν — ὁ ***Λούθηρος*** — διὰ νὰ ὑψώσῃ φωνὴν κατὰ τῆς καταφόρου ταύτης ἐκμεταλλεύσεως τῆς εὐπιστίας τῶν Χριστιανῶν. Αἱ ἁμαρτίαι δὲν ἐξαγοράζονται διὰ χρημάτων, οὔτε καὶ ὁ Παράδεισος ἀποκτᾶται διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ δεῖνα ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος.

Σήμερον ἡμεῖς ἀπολαμβάνομεν ἀπλέτως τὰ ἀγαθὰ τῆς Διαμαρτυρήσεως τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἴσως ἐπειδὴ ἐγεννήθημεν ὑπὸ καθεστῶτα διάφορα τῶν τῆς Παπικῆς κοσμοκρατορίας καὶ εἰς ἐποχὰς φιλελευθέρας, νομίζομεν ὅτι τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ὁ Λούθηρος, δὲν ἦτο καὶ τόσον σπουδαῖον. Ἐν τούτοις ἦτο καὶ θὰ μένῃ ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ εἷς κεντρικὸς σταθμός, ὅστις ἔστρεψε τὸ ρεῦμα τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς πρὸς τὰς πραγματικὰς αὐτῆς ἐκβάσεις — ἐκείνας,

τὰς ὁποίας ὁ ἱδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καθώρισεν.

Ἐρωτῶμεν τώρα: ***τί ἐπέτυχεν ἡ θρησκευτικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος;***

Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην θὰ μᾶς διαφωτίσωσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἥμεθα καλῶς πεπληροφορημένοι καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα ἐκτιμῶμεν κατ' ἀξίαν καὶ κρατῶμεν στερεῶς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς ν' ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου, διὰ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους ἐξέλεξε καὶ κατέστησεν ἐντολοδόχους του. Τί κατώρθωσεν ἡ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος;

I. ***Ἐνεφύσησε νέον πνεῦμα καὶ ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας γενικῶς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐξαιρετικῶς καὶ ἰδιαιτέρως.***

Τί ἐννοοῦμεν, ὅταν λέγωμεν ***θρησκεία;*** Ἐννοοῦμεν τὴν ὑψίστην σχέσιν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ πλάσματος καὶ Πλάστου· καὶ ὅταν λέγωμεν ***Χριστιανικὴν θρησκείαν,*** ἐννοοῦμεν τὴν ὑψίστην ταύτην σχέσιν ἐκδηλουμένην ἢ πραγματοποιουμένην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Σημειώσατε τὴν σχέσιν μεταξὺ πλάσματος (τοῦ ἀνθρώπου) καὶ τοῦ Πλάστου (τοῦ Θεοῦ). Εὐθὺς ἀμέσως κατανοοῦμεν ὅτι ἡ σχέσις αὕτη εἶναι ***ἀτομική,*** οὐχὶ ὁμαδική· ἔπειτα ἐννοοῦμεν ὅτι εἶναι σχέσις ***πνευματική***, οὐχὶ ὑλική· ὅτι εἶναι ***ἐσωτερική***, οὐχὶ ἐξωτερική. Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ οἱ σχετιζόμενοι μετ' Αὐτοῦ δέον νὰ πράττωσι τοῦτο, ὡς εἶπεν ὁ Χριστός, ἐν πνεύματι καὶ ἐν ἀληθείᾳ.

Πάντα τ' ἀνωτέρω θέτουσιν ἐνώπιον ἡμῶν τὸ μέγα ζήτημα ***πίστεως*** καὶ ***ἔργων*** καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ὑπαρχούσης σχέσεως. Τὰ ἔργα ἡμῶν, ὡς ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς τῆς πίστεως ἡμῶν,—ἡ πίστις, ὡς ἡ πηγή, ἐξ ἧς προέρχονται τὰ ἔργα—ὄπισθεν τῶν ἔργων ἡ πίστις ὡς ἐλατήριον καὶ κινητήριος δύναμις. «Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, νὰ πιστεύσητε εἰς [τοῦτον], τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ἀπέστειλεν» (Ἰωάν. Ϛ'. 29). «Αὕτη εἶναι ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν» (Α. Ἰωάν. ε'. 4).

Πίστις εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, Δημιουργὸν καὶ Συντηρητὴν τοῦ παντός.

Πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν γενόμενον ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, τὸν δικαιοῦντα ἡμᾶς δωρεὰν μὲ τὴν χάριν Αὐτου, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως, τὴν ὁποίαν ἀπειργάσατο ὑπὲρ ἡμῶν.

Πίστις εἰς τὸ Πνεῦμα τὰ Ἅγιον, τὸ ἀναγεννῶν τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ ἐξαγιάζον τὰ ἐλατήρια ἡμῶν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἡμῶν ἄνθρωπον. Ὅπως ἐλέγομεν ἀνωτέρω, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγοράσωμεν τὸν Παράδεισον. Ὁ Παράδεισος δίδεται εἰς τὸν πιστεύοντα μόνον διὰ τῆς πίστεως. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαγοράσωμεν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας διὰ τῶν ἔργων μας, διότι τότε θὰ ἦτο περιττὴ ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριστοῦ. Δὲν δύναται ὁ Θεός, ὅστις εἶναι δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη, νὰ δικαιώσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἀντὶ χρημάτων ἢ διὰ τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶναι ἁμαρτωλά, ἐπειδὴ προέρχονται ἀπὸ μεμολυσμένην καὶ ἁμαρτωλὴν ψυχήν. Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ μόνον διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστόν.

Δικαιώνει τὸν ἁμαρτωλὸν (τὸν θεωρεῖ δίκαιον) διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, καὶ δωρεάν. Καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν διεκήρυξε καὶ διακηρύττει εἰς τὸν κόσμον ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις ἢ Μεταρρύθμισις τοῦ 16ου αἰῶνος, αἱ ἀρχαὶ τῆς ὁποίας κατακτοῦν καθ᾽ ἑκάστην ἔδαφος, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι θέτουν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄτομον εἰς μίαν νέαν σχέσιν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Θείας ἀποκαλύψεως—τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

II ***Ἐπανέφερε τὸ κῦρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς.***

Ὅταν κατὰ τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (325) συνῆλθον οἱ 318 πατέρες διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, ἔθεσαν ὡς ἀρχὴν τὴν διατύπωσιν τοῦ Συμβόλου εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἤτοι, ἀπεφάσισαν νὰ χρησιμοποιήσωσιν εἰς τὸ Σύμβολον μόνον λέξεις καὶ ὅρους εἰλημμένους ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης. Ἡ βάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν, ἦτο ἡ Ἁγ. Γραφή. Δὲν ἐλήφθη ὑπ᾽ ὄψιν καμμία παράδοσις, καμμία συνήθεια, καμμία τάξις ἥτις τυχὸν ἐπεκράτει, εἰμὴ μόνον ἡ Ἁγία Γραφὴ ὡς παράδοσις καὶ ὡς συνήθεια καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὴ τάξις. Συνεπῶς οἱ Ἀναμορφωταὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ἐσυνέχισαν τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ συνεσπειρώθησαν πέριξ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς πηγῆς τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συνηθειῶν καὶ τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουν ν᾽ ἀκολουθήσουν. Διότι ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τόσαι προλήψεις, τόσαι δεισιδαιμονίαι, τόσαι πλάναι, τόσαι συνήθειαι ξέναι πρὸς τὸ γράμμα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὥστε κατήντησεν ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀγνώριστος, ἀφοῦ καὶ ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτελοῦντο τὰ τῆς λατρείας της, ἦτο τελείως ἄγνωστος εἰς τὸν πολὺν λαόν. Πάντα ταῦτα ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἐτυμηγορίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἔπρεπεν ἡ Ἁγία Γραφὴ νὰ γίνῃ κτῆμα παντὸς Χριστιανοῦ εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ Ἀναμορφωταὶ οἱ πρὸ τῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος, ὡς ὁ Τύνδαιηλ (ἡ 400ετηρὶς ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ ὁποίου ἑορτάζεται ἐφέτος), καὶ οἱ πρωτεργάται τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ οἱ κατ᾽ αὐτήν, ὡς ὁ Λούθηρος καὶ ἄλλοι, ἠσχολήθησαν μὲ τὴν μετάφρασιν τῶν Γραφῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀναμόρφωσις ἐστήριξε τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς Γραφῆς, εἰς πάντα ἄνθρωπον ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἀναμεμορφωμένην (Εὐαγγελικὴν) Ἐκκλησίαν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ γνῶσις τῆς Γραφῆς. Ὅπως δὲν ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα πολίτην ν᾽ ἀγνοῇ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται εἰς κανένα Εὐαγγελικὸν Χριστιανὸν—Χριστιανὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἀναμεμορφωμένην Ἐκκλησίαν—ν᾽ ἀγνοῇ τὰς πηγὰς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ ἱεραὶ Γραφαί.

III. ***Ἡ Ἀναμόρφωσις ἐκήρυξε τὴν λησμονηθεῖσαν ἀλήθειαν τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρίας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλοθεν ἐπεμβάσεως.***

Αἱ μεσιτεῖαι τῶν ἁγίων καὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, τὸ δῆθεν πλεόνασμα ἀξιομισθίας τῶν καλῶν ἔργων τῶν ἁγίων καὶ μαρτύρων (ὅπερ πλεόνασμα διέ-

θετεν ἡ Ἐκκλησία ἢ ὁ Πάπας ἀντὶ χρημάτων εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην), ἐθεωρήθησαν ὡς μέσα ἐπιτεύξεως τῆς σωτηρίας, κατὰ παραγνώρισιν πάσης ρητῆς καὶ κατηγορηματικῆς δηλώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ ὁ ἀμαθὴς κόσμος ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ διαπράξῃ τὰ πάντα, στηριζόμενος εἰς τὸ πλεονάζον κεφάλαιον ἁγιωσύνης καὶ δικαιοσύνης προαποθανόντων ἁγίων ἀνδρῶν.

Ἐλησμονήθησαν οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ, εἰπόντος πρὸς τοὺς ἀποστόλους Αὐτοῦ (οἵτινες ὑποτίθεται ὅτι ἵστανται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν Ἁγίων): «Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοι εἴμεθα, ἐπειδὴ ὅ,τι ὠφείλομεν ἐπράξαμεν» (Λουκ. ιζ΄. 10). Ἕκαστος ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ θὰ κριθῇ, οὐχὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἄλλου: «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ θέλει ἀποθάνει». Δέν ὑπάρχει μεταβίβασις οὔτε ἐνοχῆς οὔτε ἀθφότητος ἢ δικαιοσύνης. Ἡ δικαίωσις εἶναι ἀποκλειστικὸν καὶ ἀναφαίρετον δικαίωμα καὶ προνόμιον Ἐκείνου, καὶ μόνον Ἐκείνου—τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ—ὅστις κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἐπιφορτισθῇ τὰς ἁμαρτίας καὶ τὴν ἐνοχὴν παντὸς ἁμαρτωλοῦ πιστεύοντος εἰς Αὐτὸν καὶ ἐγκαταλείποντος τὴν ἁμαρτίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ἐνδύσῃ αὐτόν, τὸν τέως ἁμαρτωλόν, διὰ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἰδίας Αὐτοῦ δικαισύνης καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν εὐπρόσδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ Πατρός.

Αὐτὰ ὑπῆρξαν τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Θρησκευτικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος ἐστήριξε τὴν δρᾶσίν της καὶ τὴν ἐπιτυχίαν της· καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἐντολοδόχοι αἱ Διαμαρτυρόμεναι ἢ Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι τοῦ κόσμου ἐξακολουθοῦν τὴν πνευματικὴν αὐτῶν δρᾶσιν.

Ταῦτα ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς σπουδαίαν παρακαταθήκην, οὐχὶ διότι προέρχονται ἐκ τῶν Ἀναμορφωτῶν, ἀλλὰ διότι εἶναι ἡ ρητὴ καὶ κατηγορηματικὴ ἀποκάλυψις τοῦ Θείου θελήματος ἐν τῷ ἁγίῳ Αὐτοῦ λόγῳ.

Μὲ τὴν σημαίαν λοιπὸν ταύτην τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δι' Αὐτοῦ καὶ μόνου κατὰ χάριν σωτηρίας, πιστοὶ εἰς τὴν ὁμολογίαν μας, ἕτοιμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν χρήματος, χρόνου, ζωῆς, ἂς τρέχωμεν τὸν προκείμενον εἰς ἡμᾶς ἀγῶνα, ἀτενίζοντες πάντοτε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως ἡμῶν, διὰ τοῦ Ὁποίου καὶ μόνου ἔχομεν ἐλευθέραν προσαγωγὴν εἰς τὸν Πατέρα ὅστις μᾶς δικαιώνει «δωρεὰν μὲ τὴν χάριν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ἀμήν.

*Π. Γ. Λογγινίδης.*

---

*—Ὑπάρχουν λαχανικά, τὰ ὁποῖα ὅταν τὰ φάγουν τὰ γαλακτοφόρα ζῶα, ἀγελάδες, πρόβατα, αἶγες, μεταδίδουν ὀσμὴν εἰς τὸ γάλα καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἐξ αὐτοῦ βούτυρον. Τοιαῦτα εἶναι τὰ πρᾶσσα, τὰ σκόρδα, τὰ κρομμύδια καὶ ἄλλαι ρίζαι.*

*Ὑπάρχουν ὡσαύτως καὶ ὡρισμένα βιβλία, θεάματα, συνομιλίαι καὶ συνεντεύξεις, ποῦ ἀφίνουν ὡσεὶ κακοσμίαν εἰς τὸ πνεῦμα, τὴν φαντασίαν καὶ τὴν μνήμην. Διατί, ἐνῷ φροντίζομεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς δυσωδίας τῶν τροφῶν, ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν κάκοσμον τροφὴν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς;*

# ΝΕΚΡΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

«Οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν».
(Λουκ. ιε'. 24).
['Ανάγνωθι Λουκ. ιε'. 1—32, 'Εφεσ. β'. 1, 5].

Ἡ ἀμίμητος καὶ πολύτιμος παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, εἰς ἣν ἀνήκουσιν αἱ προκείμεναι τῆς μελέτης ταύτης λέξεις, ἐνέχει ἰδιάζουσάν τινα χάριν, ὥστε νὰ παρουσιάζηται πάντοτε ὡς νέα καὶ πάντοτε θέλγουσα ἡμᾶς, οὐδέποτε διὰ τοῦ χρόνου ἢ τῆς ἐπαναλήψεως ἐξατμιζομένη. Ὁ λόγος τούτου κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι περιέχει ἀληθείας στενότατα σχετιζομένας πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· εἶναι δηλαδὴ περιγραφὴ τῆς φυσικῆς ἡμῶν αὐτῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καταστάσεως καὶ τῆς μεγάλης ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός. Δόγμα οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν οἱασδήποτε παραβολῆς, διότι αἱ παραβολαὶ ἐλέχθησαν ὡς παραδείγματα, μίαν τινὰ κυρίως ἀλήθειαν ὑποδεικνύοντα· καὶ τῆς παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου ὁ κύριος σκοπὸς ἦτο ὁ ἔλεγχος τῶν Φαρισαίων, παραλόγως δυσαρεστουμένων ἐπὶ τῇ προσκολλήσει εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τῇ ἐπιστροφῇ καὶ ἀναμορφώσει ἀνθρώπων, οὓς αὐτοὶ ἐθεώρουν φαύλους καὶ κατ' ἐξοχὴν ἁμαρτωλούς. Ἀλλ' ἐν τῇ παραβολῇ ὁ Κύριος ἡμῶν, περιγράφων τὴν κατάστασιν τοῦ Ἀσώτου καὶ τὴν ἐν τέλει ἐπιστροφὴν καὶ ἀποκατάστασιν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν εἰκόνα πάσης ἀληθοῦς μετανοίας καὶ γνησίας ἐπιστροφῆς. Κατὰ τοῦτο ἡ παραβολὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἐξόχως διδακτική, καθ' ὅσον μάλιστα ἀναφέρεται εἰς τὸ πρακτικώτατον πάντων τῶν ζητημάτων, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐπιστροφὴ καὶ ἀνόρθωσις τῆς ἁμαρτωλῆς ψυχῆς, ἥτις παρίσταται ὡς ἀληθὴς νεκρανάστασις.

Ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορία. Εἶναι ἀληθῶς ἡ ἱστορία τῆς σωζομένης ψυχῆς· καὶ ὡς πᾶσα ἱστορία, οὕτω καὶ αὕτη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ἐποχάς· ὁ δὲ προσεκτικὸς ἀναγνώστης δύναται νὰ ἀνεύρῃ εἰς τίνα ἐποχὴν τῆς ἱστορίας ταύτης εὑρίσκεται αὐτός.

Α'. ***Ἡ ἐποχὴ τῆς πτώσεως.*** «Συνάξας πάντα... ἀπεδήμησε... καὶ διεσκόρπισε...» Ἀληθὴς εἰκὼν παντὸς ἀνθρώπου ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἐξαιρούμενος καὶ μὴ διελθὼν διὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης· διότι ὡς ὁ Ἄσωτος τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ἐσπατάλησεν εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ματαιότητος καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας μεταχειρίζεται τὰς δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροίκισεν αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ τὰ προτερήματα αὐτοῦ, εἴτε φυσικὰ εἴτε ἐπίκτητα, ὅπως ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἰδίαν ματαιοδοξίαν καὶ ἐξασφαλίσῃ ἀπολαύσεις ἁμαρτωλάς· τὴν δὲ ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ εὐφυΐαν μεταχειρίζεται, ὅπως τεχνηέντως ἐπικαλύψῃ καὶ ἀποκρύψῃ τὴν εἰδεχθῆ ὄψιν τῶν ἁμαρτωλῶν αὐτοῦ πράξεων· οὕτω δὲ βαθμηδὸν καταντᾷ εἰς τὴν θέσιν ἀληθοῦς χοιροβοσκοῦ, βόσκων τοὺς χοίρους τῆς οἰήσεως, τοῦ φθόνου, τῆς ἁρπαγῆς, τοῦ ψεύδους, τῆς ἐκδικήσεως, τῆς ἀκρασίας, τῆς κακοηθείας, τῆς διαφθορᾶς. Πᾶς ὁ ζῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ τοιοῦτος εἶναι, καὶ τὸ λυπηρότατον πάντων εἶναι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατέχεται ὑπὸ ἀνεξηγήτου τινὸς ἀπαθείας, κρίνων τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς πολὺ φυσικὴν καὶ μὴ ἀντιλαμβανόμενος τὰ ἠθικὰ ῥάκη, τὰ ὁποῖα εἶναι περιβεβλημένος

Ἂν ρίψῃ τις βλέμμα εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων γενικῶς, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι πᾶσα οἰκογένεια, πᾶσα συνοικία, πᾶσα πόλις καὶ χωρίον, πᾶσα χώρα εἶναι πλήρης τοιούτων χοιροβοσκῶν. Ὁ Ἄσωτος πολλαπλασιάζεται ἐπὶ τὸ δισεκατομμύριον!

Ἀποροῦσιν οἱ σοφοὶ διατί νὰ ὑπάρχῃ τὸ κακὸν καὶ ἡ δυστυχία εἰς τὸν κόσμον. Ἀγωνίζονται οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ νὰ συνδυάσωσι τὰς συγκρουομένας βλέψεις των καὶ καταλήξωσιν εἰς συνεννόησιν καὶ ἀμοιβαίαν ἀνοχήν. Κραυγάζουσιν οἱ κοινωνικοὶ μεταρρυθμισταί, οἱ μὲν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς ἐργασίας, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τοῦ κεφαλαίου. Ἐκφεύγει αὐτοὺς ἡ μόνη λύσις: ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ παύσωσι ἀπὸ τοῦ νὰ διατελῶσι μακρὰν τοῦ οὐρανίου Πατρός, βόσκοντες τοὺς χοίρους τῶν ποικίλων αὐτῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἀνοησιῶν.

Β΄. ***Ἡ ἐποχὴ τῆς συναισθήσεως.*** «Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν...» Ὑπάρχει παραφροσύνη μὴ παρουσιάζουσα τὰ ὁρατὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουσι τὸν βίαιον περιορισμὸν τοῦ παράφρονος, καὶ αὕτη εἶναι ἡ παραφροσύνη τῆς ἁμαρτίας Ὅταν τις μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς πίπτῃ εἰς τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ χαῖνον βάραθρον, δὲν εἶναι παράφρων; Καὶ ὅμως πολυπληθεῖς εἶναι οἱ πίπτοντες εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀδικίας, τῆς ψευδολογίας, τῆς ἀνηθικότητος. Ὅταν τις ἐν τῷ ἀπλέτῳ φωτὶ τῆς ἡμέρας προσκρούσῃ ἐπὶ τοῦ ἀπαντῶντος διαβάτου, δὲν εἶναι παράφρων; Καὶ ὅμως πάμπολλοι εἶναι οἱ φθονοῦντες καὶ μισοῦντες καὶ διώκοντες ἀλλήλους. Ἀληθῶς πᾶσα ἁμαρτία εἶναι παραφροσύνη, διότι ἐκτελεῖται ἐν ἐπιγνώσει τοῦ ὅτι εἶναί τι κακὸν καὶ ἀξιόποινον. Διὰ τοῦτο ἡ στιγμὴ τῆς συναισθήσεως τοῦ Ἀσώτου περιγράφεται διὰ τοῦ «ἐλθὼν εἰς ἑαυτόν».

Ἡ ἀληθὴς συναίσθησις δὲν καταφεύγει εἰς δικαιολογίας. Ὁ Ἄσωτος ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν δὲν εἶπεν, «Ἐγὼ δὲν θὰ περιηρχόμην εἰς τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν, ἂν δὲ μὲ παρεκίνει εἰς τὸ κακὸν ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα. Ἐκεῖνος ἔχει ὅλον τὸ βάρος τῆς καταστάσεώς μου». Ὁ ἐπιρρίπτων τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοὺς ἄλλους δὲν συνησθάνθη τὴν ***ἑαυτοῦ*** ἀθλιότητα, ἀλλὰ στενοχωρεῖται διὰ τὰ πικρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας του· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι συναίσθησις· εἶναι μόνον ἐξέγερσις τῆς ὑπολανθανούσης ἀλαζονείας. Ὁ ἐλθὼν εἰς συναίσθησιν τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτοῦ καταστάσεως βλέπει ὅτι εἶναι ὁ κυρίως ἔνοχος καὶ ὁ μόνος ὑπεύθυνος δι᾿ αὐτήν.

Ὁ Ἄσωτος, ἐλθὼν εἰς ἑαυτόν, ἐσκέφθη τὴν πατρικὴν ἀφθονίαν: «Πόσοι μισθωτοὶ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτον, καὶ ἐγὼ χάνομαι ὑπὸ τῆς πείνης'» Οὕτως ἡ ἀληθῶς συναισθανομένη καὶ μετανοοῦσα ψυχὴ στρέφει τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ τὴν ἀφθονίαν τῆς χάριτος Αὐτοῦ. Ἄνευ τούτου ἡ συναίσθησις δύναται νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀπόγνωσιν, ὡς συνέβη εἰς τὸν προδότην Ἰούδαν, ὅστις ἐν τῇ ἀπογνώσει ηὐτοκτόνησεν.

Ὁ Ἄσωτος, ἐλθὼν εἰς ἑαυτόν, ἐταπεινώθη καὶ συνετρίβη. Σκεφθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, δὲν ἐσχεδίασε δικαιολογίας καὶ προφάσεις· ἐξ ἐναντίας παρεσκευάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀθλιότητα, λέγων: «***Ἥμαρτον*** εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ ***δὲν εἶμαι πλέον ἄξιος*** νὰ ὀνομασθῶ υἱός σου· κάμε με ὡς ***ἕνα τῶν μισθωτῶν σου***». Ἰδοὺ στοιχεῖον ἀληθοῦς μετανοίας ἀπαραίτητον.

Θίασος μεταβατικὸς γυμναστῶν μετὰ τοῦ ἀπαραιτήτου γελωτοποιοῦ εἶχε φθάση εἰς μικρὰν Ἀγγλικὴν πόλιν καὶ παρεσκευάζοντο νὰ ἀρχίσωσι τὴν ἐπίδειξιν τῶν γυμνασμάτων αὐτῶν ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ ἀπέναντι ἐμπορικοῦ τινος καταστήματος. Ὁ καταστηματάρχης, ἐξελθὼν εἰς τὴν θύραν τοῦ καταστήματός του, προσεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν ὅτι θὰ ἔδιδεν ἓν σελλλίνιον εἰς ἐκεῖνον ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἤθελεν ἀναγνώση μεγαλοφώνως καὶ μὲ ἔκφρασιν ἓν μικρὸν ἀνάγνωσμα. Ὁ γελωτοποιὸς εὐθὺς ἀνέλαβε τὸ ἔργον καὶ ὁ καταστηματάρχης ἀνοίξας τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἔδωκε αὐτῷ νὰ ἀναγνώση τὴν παραβολὴν ταύτην τοῦ Ἀσώτου· ἐκεῖνος δὲ ἀναβὰς εἴς τι κάθισμα μετὰ πολλοῦ στόμφου ἤρχισε τὴν ἀνάγνωσιν. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς λέξεις «καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως», εἷς τῶν τοῦ θιάσου φωνάζει «'σὰν κ' ἐσένα, Γιάννη». Ἡ ἀνάγνωσις προχωρεῖ, διότι πρόκειται περὶ ἑνὸς σελλινίου· ἀλλ' ὅτε προφέρει μεγαλοφώνως τὰς λέξεις «καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ στερῆται», εἷς τῶν τοῦ θιάσου ἐπαναλαμβάνει «'σὰν κ' ἐσένα, Γιάννη». Ὁ νέος κάπως ἐταράχθη, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἀναγινώσκων· ὅτε δὲ ἀνέγνωσε τὰς λέξεις «διὰ νὰ βόσκῃ χοίρους», ἡ αὐτὴ ἐπῳδὸς παρὰ τῶν τοῦ θιάσου ἐπαναλαμβάνεται «'σὰν κ' ἐσένα, Γιάννη». Ὁ νέος ἐγένετο πολὺ σοβαρός· ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸς λέξεις «Ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου», κατελήφθη ὑπὸ λυγμῶν καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ καθίσματος, ἀπέβαλε τὴν στολὴν τοῦ γελωτοποιοῦ καὶ ζητήσας παρὰ τοῦ καταστηματάρχου χάρτην καὶ φάκελλον, ἔγραψεν ἐπιστολήν. Πρὸς τίνα; Πρὸς τὸν πατέρα του. Ἦτο καὶ αὐτὸς υἱὸς πλουσίου πατρός, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀποσπάσας πολλὰ χρήματα, ἐσπατάλησεν αὐτὰ εἰς ἄσωτον βίον, εἶτα δὲ αἰσχυνόμενος νὰ ἐπανέλθῃ καὶ προσπέσῃ εἰς τόν πατέρα του, ἐγένετο σύντροφος καὶ γελωτοποιὸς τοῦ φαύλου ἐκείνου θιάσου. Ἡ ἱστορία του ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς συντρόφους του· ἡ δὲ ἀνάγνωσις τῆς παραβολῆς ἔφερεν ἐνώπιόν του τόσον πιστὴν τὴν εἰκόνα τῆς ἰδίας αὐτοῦ καταστάσεως, ὥστε ἡ ψυχή του συνετρίβη καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀσώτου ἐγένετο ἰδική του ἀπόφασις. Εἴθε ὁ ἀναγινώσκων τὰς γραμμὰς ταύτας νὰ ἐννοήσῃ ὅτι, ἐὰν μέχρι τοῦδε δὲν ἐσώθη, ἡ θέσις αὐτοῦ οὐδόλως διαφέρει τῆς τοῦ ἀθλίου ἐκείνου γελωτοποιοῦ, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ αὐτὸ παράδειγμα, προσπίπτων εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα.

Γ'. ***Ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπιστροφῆς.*** Ὁ Ἄσωτος δὲν διέπραξε τὸ σφάλμα, εἰς ὃ πλεῖστοι ὅσοι διελθόντες διὰ τῆς δευτέρας ἐποχῆς, τῆς συναισθήσεως, συνήθως ὑποπίπτουσιν. Ὅτε ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐμνήσθη τῆς πατρικῆς ἀφθονίας, δὲν ἐξηκολούθησε θρηνῶν καὶ ὀλοφυρόμενος, ἀλλὰ προέβη εἰς ὡρισμένην ἀπόφασιν: «Σηκωθεὶς θέλω ὑπάγει πρὸς τὸν πατέρα μου». Ἐνταῦθα ἀκριβῶς γίνεται τὸ σπουδαῖον σφάλμα πολλῶν, διότι ἀφυπνισθέντες καὶ ἰδόντες τὴν ἀθλίαν αὐτῶν κατάστασιν, παραδίδονται εἰς θρήνους καὶ ἀθυμίαν, ἕως οὗ ὁ χρόνος βαλσαμώσῃ τὰς πληγὰς αὐτῶν καὶ λησμονήσωσι βαθμηδὸν πᾶσαν περὶ τῆς ἀθλιότητός των σκέψιν. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἀποφάσεως ὁριστικῆς καὶ ταχείας. Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης εὑρίσκῃ ἑαυτὸν εἰσέτι εἰς τὴν ἀθλίαν τοῦ Ἀσώτου κατάστασιν, ἣν ἐκαλέσαμεν πρώτην ἐποχήν, δύναται ἴσως νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ὑπῆρξαν περιστάσεις, καθ' ἃς εἶδε τὴν ἀθλιότητα αὐτοῦ καὶ συνῃσθάνθη τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ ἐνοχήν, ἀλλ' ἀκριβῶς

ἐπειδὴ δὲν προέβη εἰς ὁριστικὴν ἀπόφασιν ἐπιστροφῆς, ἡ συναίσθησις ἐκείνη βαθμηδὸν ἠμβλύνθη καὶ ἐπανέπεσεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἢ μᾶλλον εἰς χείρονα, διότι τὸ ἀποδιωχθὲν πρὸς στιγμὴν ἓν δαιμόνιον ἐπανέρχεται συνοδευόμενον ὑπὸ ἑτέρων ἑπτὰ πονηροτέρων ἑαυτοῦ (Λουκ. ια΄. 24—26). Ἂς μὴ διαπράξῃ λοιπὸν πάλιν τὸ αὐτὸ σφάλμα· ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καλεῖ αὐτὸν ἐκ νέου, ἂς ὑπακούσῃ ὁριστικῶς.

Ἡ πρὸς ἐπάνοδον ἀπόφασις τοῦ Ἀσώτου προϋποτίθησι δύο τινά· πρῶτον, πίστιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, καὶ δεύτερον, ὑπόληψιν ἀγαθὴν περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ πατρός. Τὰ δύο ταῦτα πρέπει νὰ ὑπάρξωσιν ἐν τῇ ψυχῇ, ὅπως μορφωθῇ ἡ περὶ παραδόσεως εἰς τὸν Θεὸν ἀπόφασις· περὶ ἀμφοτέρων δὲ ἐγγυᾶται εἰς ἡμᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅστις βεβαιοῖ ὅτι πάντα εἶναι ἕτοιμα (Λουκ. ιδ΄. 17), καὶ ὅτι ὁ Θεός τόσον ἠγάπησεν ἡμᾶς ὥστε ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν (Ἰω. γ΄. 16).

Ὁ Ἄσωτος δὲν ἠρκέσθη ἁπλῶς νὰ προβῇ εἰς ἀπόφασιν περὶ ἐπανόδου, ἀλλ᾽ εὐθὺς καὶ ***ἐξετέλεσεν*** αὐτήν. Ἐνταῦθα κεῖται ὁ μέγας κίνδυνος τῶν καλῶν ἀποφάσεων—ὅτι μένουσιν ἁπλῶς ἀποφάσεις. Ὡς ἔλεγεν ὁ περιώνυμος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου Spurgeon, τὸ ἔδαφος τῆς εἰς τὸν Ἅδην ἀγούσης ὁδοῦ εἶναι ἐστρωμένον μὲ ὡραίας καὶ σπουδαίας ἀποφάσεις· διότι πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἀπόφασις, καὶ δὲν προβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Ὁ Ἄσωτος ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν («σηκωθεὶς θέλω ὑπάγει πρὸς τὸν πατέρα μου»,) καὶ ἐξετέλεσεν αὐτήν· διότι «σηκωθεὶς ***ἦλθε*** πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ». Ἦσαν πολλά, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως· ἡ δὲ ἀναβολὴ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ τάφος πάσης ἀποφάσεως. Ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ ὅτι ἡ κατάστασις αὐτοῦ δὲν ἦτο παρουσιάσιμος. Ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶχον φθαρῆ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματά του. Πῶς νὰ ἐπιστρέψῃ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός του; καὶ τί θὰ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ οἱ γείτονες; καὶ πῶς θὰ ἐθεῶντο αὐτὸν οἱ δοῦλοι; καὶ πῶς θὰ ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς βλέπων αὐτὸν ῥακένδυτον καὶ κατεσκληκότα; Ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσῃ ἄλλο τι ἐπάγγελμα καὶ νὰ φέρῃ μεθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ ὀλίγα χρήματα, ἵνα ἔχῃ ἔστω καὶ ἐλαχίστην ἀποζημίωσιν διὰ τὴν σπαταληθεῖσαν περιουσίαν. Ἀλλ᾽ οὐδεμία τοιαύτη σκέψις ἀνέκοψε τὴν ἀπόφασίν του. Τοιαῦται ὅμως ἀκριβῶς σκέψεις κωλύουσι τὴν ψυχὴν νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα. Νομίζει ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ βελτιωθῇ, πρῶτον νὰ ἐξαγνισθῇ διά τινων καλῶν πράξεων καὶ ἀγαθοεργιῶν καὶ εἶτα νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Θεόν· ἐν ᾧ Ἐκεῖνος καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους (Ματθ. ια΄. 28). Εἴθε τοιαῦται σκέψεις νὰ μὴ ἀποκόψωσι τὴν σὴν ἐπιστροφήν, ἀναγνῶστα.

Δ΄. ***Ἡ ἐποχὴ τῆς νεκραναστάσεως.*** Ἐν ᾧ ὁ Ἄσωτος ἀπεῖχεν ἔτι μακράν, ὁ πατὴρ ἔδραμε πρὸς αὐτόν. Ἡ εἰκὼν αὕτη βεβαίως δὲν παριστάνει ἐπίγειον πατέρα. Ὁ ἐπίγειος πατὴρ οὐ μόνον θὰ ἀνέμενεν ὑπερηφάνως νὰ φθάσῃ ὁ κακὸς ἐκεῖνος υἱὸς μέχρι τῆς πύλης, ἀλλὰ καὶ θὰ ἔδιδεν ἴσως διαταγὰς νὰ μὴ ἀνοίξωσιν εὐθὺς εἰς αὐτόν, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ τέλους θὰ ἔνευε νὰ ἀνοιχθῇ ἡ πύλη, θὰ διέταττεν αὐτὸν εὐθὺς νὰ πορευθῇ εἰς τὸν στάβλον καὶ μάθῃ ἐκεῖ πῶς κερδαίνονται

τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος μὲ τόσην ἐλαφρότητα ἐσπατάλησε. Ἀλλ' ἡ εἰκών, ἣν παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ παραβολῇ ὁ Κύριος, εἶναι ἡ τοῦ οὐρανίου Πατρός, ὅστις, ἐὰν ἓν βῆμα κάμῃς, ἵνα ἐπιστρέψῃς πρὸς αὐτόν, χίλια θὰ κάμῃ ἵνα ἔλθῃ εἰς συνάντησίν σου.

Ὁ Ἄσωτος ἤρξατο λέγων ὅσα εἶχεν ἑτοιμάσει· καὶ ὁ πατὴρ ἤκουσε τὴν ὁμολογίαν «ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ δὲν εἶμαι πλέον ἄξιος νὰ ὀνομασθῶ υἱός σου»· ἀλλ' ὁ πατὴρ διέκοψεν αὐτὸν καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ τὰ ὑπόλοιπα «κάμε με ὡς ἕνα τῶν μισθωτῶν σου». Οἵα τρυφερότης, οἵα συγκατάβασις, οἵα λεπτότης! Εὐθὺς ἀκολουθεῖ συγχώρησις καὶ συμφιλίωσις. Τὸ παρελθὸν λησμονεῖται. Τὰ ράκη ἀποβάλλονται. Ἡ πρώτη στολὴ κομίζεται. Οἱ γυμνοὶ πόδες ἀναπαύονται ἐντὸς ὑποδημάτων. Δακτύλιος περικοσμεῖ τὴν χεῖρα. Δὲν εἶναι πλέον ὁ βδελυρὸς ἄσωτος, ὁ περιπλανώμενος ἀλήτης, ὁ ρυπαρὸς χοιροβοσκός. Τὸ σπουδαιότατον πάντων εἶναι ὅτι ἦτο νεκρὸς καὶ ἀνέζησεν. Ἡ προτέρα αὐτοῦ ζωὴ ἦτο θάνατος καὶ ἡ δυσωδία τοῦ τάφου· ἤδη ἔλαβε ζωὴν νέαν· εἶναι υἱὸς ἀγαπητὸς καὶ εὐγνώμων καὶ ἀφωσιωμένος. Καὶ ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἀφῆκε τὴν πατρικὴν στέγην, οὔτε ἐδοκίμασεν ἢ ἐζήτησε νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς διοικήσεως καὶ ὁδηγίας τοῦ πατρός του.

***

Πᾶς ἄνθρωπος γνησίως καὶ εἰλικρινῶς ἐπιστραφεὶς εἰς τὸν Θεὸν νεκρὸς ἦτο καὶ ἀνέζησεν. Ἡ εἰς τὸν Θεὸν ἐπιστροφὴ εἶναι ἀληθὴς νεκρανάστασις. Ὁπόταν δὲ τοῦτο γείνῃ εἰς τὴν ψυχήν, ἀκολουθεῖ πνευματικὸν συμπόσιον, ἀκολουθεῖ χαρά, ἣν οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ. Τοῦτο δύναται νὰ ἐγείρῃ τὸν φθόνον ἢ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Φαρισαίου ἀδελφοῦ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ «χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ δι' ἕνα ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα» (Λουκ. ιε'. 10)· διότι νεκρὸς ἦτο καὶ ἀνέζησε καὶ ἀπολωλὼς ἦτο καὶ εὑρέθη!

(Χριστιαν. Μελέται, Β'. σελ. 313) ***Ξ. Π. Μόσχου.***

## ΠΟΥ, ΘΑΝΑΤΕ, ΤΟ ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΟΥ;

*(Εἰς μνήμην **Σταύρου Δημητρακοπούλου**)*

Συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴ ἔχωμεν μεγαλειτέραν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων. ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπουν αἱ αἰσθήσεις μας νὰ σχηματίσωμεν. Περιορίζομεν τότε τὴν πραγματικότητα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς στενῆς ἀντιλήψεώς μας, μὴ δυνάμενοι νὰ συλλάβωμεν ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, ὁπότε καὶ μόνον θὰ ἤμεθα εἰς θέσιν νὰ τὴν ἀντιμετωπίσωμεν. Τὸ τοιοῦτον ἀληθεύει διὰ πολλὰ πράγματα τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν ἀληθεύει προκειμένου περὶ τοῦ θανάτου. Ὁσάκις ἀντιμετωπίζομεν τὸ τρομερὸν τοῦτο ὄρνεον ἐν τῷ προσώπῳ τόσων καὶ τόσων ἀπερχομένων, νομίζομεν ὅτι ἡ δικαιοδοσία του περιορίζεται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς σωματικῆς ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς φυσικῆς συνεπείας τῆς ἐξαντλήσεως καὶ τῆς φθορᾶς. Ὁ Λόγος ὅμως τοῦ Θεοῦ, δυνάμενος ἐν τῇ

τελειότητί του νὰ προβλέπῃ καὶ νὰ περιλαμβάνῃ ὁλόκληρον τὴν πραγματικότητα, μᾶς ὁμιλεῖ περὶ θανάτου λαμβάνοντος χώραν πολὺ πρὶν ἢ ἐξαντληθῇ ἡ σωματικὴ ἱκανότης πρὸς ζωὴν καὶ ἐνῷ ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος ζῇ πλήρης σφρίγους καὶ δράσεως. Τοιαύτην ἔννοιαν εἶχεν ὁ θάνατος, ὅτε διὰ πρώτην φορὰν ἐγένετο λόγος περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδὲμ καὶ ὅτε μετ' οὐ πολὺ εἰσῆλθε δυστυχῶς εἰς τὴν πεῖραν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ θάνατος, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀφεώρα ἁπλῶς τὸν τερματισμὸν τῆς σωματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐξετείνετο μέχρι τῆς πνευματικῆς ζωῆς τούτου, προσλαμβάνων πλέον τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Πλάστου Θεοῦ, ὡς πηγῆς τῆς ζωῆς καὶ προσδίδων εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν θλιβερὸν χαρακτηρισμὸν ***τοῦ ζῶντος νεκροῦ*** (Α'. Τιμοθ. ε'. 6, Ἀποκάλ. γ'. 1). Ὁ τοιοῦτος χωρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτει ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας τοῦ θανάτου ὑπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν αὐτοῦ μορφήν.

Ἀλλὰ πόθεν ὁ ἀδυσώπητος οὗτος ἐχθρὸς τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου ἀντλεῖ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ χωρίζῃ τὸν Πλάστην ἀπὸ τοῦ πλάσματος καὶ νὰ φέρῃ τὴν τόσην ἀναστάτωσιν εἰς τὴν ***«καλὴν λίαν»*** δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ; Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ διακηρύττει μὲ ὅλην τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον κατέχει, ὅτι ὁ χωρισμὸς οὗτος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνομίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς καταπατήσεως τοῦ Θείου θελήματος: ***«Αἱ ἀνομίαι σας ἔβαλον χωρίσματα μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ αἱ ἁμαρτίαι σας ἔκρυψαν τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ ἀπὸ σᾶς»*** (Ἡσαΐα νθ'. 2). Πρόδρομος καὶ βοηθὸς τοῦ θανάτου εἰς τὸ ἀπαίσιον ἔργον τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ἡ ἁμαρτία «Δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ***καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος***» (Ρωμ. ε'. 12). Ἡ ἁμαρτία παρεσκεύασε τὴν ὁδόν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ ἐγκατασταθῇ ἡ τυραννία τοῦ θανάτου καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς παρακοῆς, ἠδυνήθη ὁ θάνατος νὰ ἐκτείνῃ τὰς μαύρας του πτέρυγας ἐκείνας, αἵτινας ἀπέκρυψαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων τὸ φῶς τοῦ προσώπου καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν κυριαρχίαν του καὶ νὰ παρασύρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πόνου καὶ τῆς συμφορᾶς· ἠδυνήθη νὰ αἰχμαλωτίσῃ καὶ νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὴν πτέρναν του τὴν λογικὴν δημιουργίαν, νὰ ὑποτάξῃ δὲ εἰς τὴν φθορὰν τὴν λοιπὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς ὅλον τὸ ἔργον τοῦτο τῆς καταστροφῆς ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξε τὸ ***ὅπλον,*** μὲ τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε—***τὸ κέντρον,*** μὲ τὸ ὁποῖον ἐξέχυσε τὸ δηλητήριον τῆς ἀνεκφράστου δυστυχίας εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν κεντημάτων τοῦ κέντρου τούτου. Ἀρκεῖ νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα εἰς τὰ βάθη τοῦ παρελθόντος καὶ εἰς τὴν ἀθλιότητα τοῦ παρόντος καὶ τότε θὰ πεισθῶμεν ὅτι ἡ καταστροφὴ εἶναι γενική, ἀνεπανόρθωτος καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θανάτου ἀδειάσειστος καὶ ἀκατάβλητος. Κεντᾷ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων· καὶ τὸ κέντρον ἀκούραστον, ἀσύντριπτον, ἐκχέει τὸ δηλητήριον εἰς πᾶσαν φλέβα. Ποῖος θὰ σταθῇ ἵνα ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τοιοῦτον δυνάστην; Ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ λυτρώσῃ

ἑαυτὸν καὶ νὰ λυτρώσῃ τὸν κόσμον; Πῶς θὰ συντριφθῇ τὸ κέντρον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον διατρέχει ὁλόκληρον τὸν πνευματικὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου; «Ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἐγώ!» ἀναφωνεῖ ὁ καθεὶς θνητός, «τίς θέλει μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. ζ'. 24). Οὐδεμία ἀπὸ τῆς γῆς ἀπάντησις. Οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν σιδηρόφρακτον Γολιὰθ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' αἴφνης ὁ οὐρανὸς ἀπαντᾷ: «Ἰδού, ὑπερίσχυσεν ὁ λέων, ὅστις εἶναι ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα». «Ἐκεῖνος ἐφανερώθη, διὰ νὰ σηκώσῃ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ ἁμαρτία ἐν Αὐτῷ δὲν ὑπάρχει» (Α'. Ἰωάν. γ'. 5). Ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γολγοθᾶ ἐδόθη ἡ μάχη καὶ ἐκεῖ ἀπεγυμνώθη ὁ δυνάστης. Τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας συνετρίβη καὶ τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου κατεστράφησαν (Α'. Ἰωάν. γ'. 8). Ὁ θάνατος ἐσύρθη αἰχμάλωτος, ἡ ἐξουσία του κατελύθη. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατήργησεν ἐκεῖ διὰ τοῦ θανάτου, τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν Διάβολον (Ἑβρ. β'. 14). Ἡ ἀπολύτρωσις ἐτελέσθη, τὰ χωρίσματα κατέπεσαν, ὁ θάνατος ἀπώλεσεν ἐν τῇ μάχῃ τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας του, ὁ ἁμαρτωλὸς δύναται νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Πατέρα. «Καὶ ὑμᾶς, ὄντας νεκροὺς διὰ τὰς παραβάσεις καὶ τὰς ἁμαρτίας, ἐζωοποίησεν»... «Ὁ Θεὸς πλούσιος ὢν εἰς ἔλεος, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἐνῷ ἤμεθα νεκροὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ἐζωοποίησεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Χριστοῦ... καὶ συνανέστησε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. β'. 1, 4—6).

Ὁ οἶκος τοῦ Πατρὸς ἤνοιξε τὰς πύλας του διὰ τὸ μέγα δεῖπνον. Πτωχοὶ καὶ βεβλαμμένοι, χωλοὶ καὶ τυφλοὶ δύνανται νὰ εἰσέλθουν, διότι εἶναι ἔτι τόπος (Λουκ. ιδ'. 21—22). Διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸ τετελεσμένον ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτροῦται ὁ ἁμαρτωλός· οὐδὲν πλέον τὸν χωρίζει ἀπὸ τοῦ Πατρός, δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν θέσιν υἱοῦ. Ἡ μεγάλη ἔννοια τοῦ θανάτου, ἡ ἔννοια τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας, δὲν ἐφαρμόζεται πλέον εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὄντων ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Οὐδεμία πλέον κατάκρισις δι' αὐτούς, διότι τὸ στίγμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐγκαλέσῃ ὡς ἐνόχους—ἡ ἁμαρτία,—κατεκρίθη ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. η'. 3). Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου (αὐτόθι, 2) Τοὐναντίον, ἡ θέσις τοῦ ἀποδεχομένου τὸ εὐλογητὸν ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι θέσις συγκαθημένου μετ' Αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Ὅπως Ἐκεῖνος μετὰ τὸν τελεσθέντα δι' Ἑαυτοῦ καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, ἐκάθησεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς (Ἑβρ. α'. 3), οὕτω καὶ ὁ λελυτρωμένος συγκάθηται μετ' Αὐτοῦ εἰς τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρός. Ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς Αὐτόν, ἅπαξ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, δὲν θέλει ἀποθάνει πλέον εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ κατέχει τὴν θέσιν τῆς δόξης πλησίον τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ υἱοθεσία, διὰ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ σώματος τῆς ταπεινώσεως, ὥστε νὰ γίνῃ σύμμορφον μὲ τὸ σῶμα τῆς δόξης Ἐκείνου (Φιλ. γ'. 21).

Ἀμυδρά τις καὶ σκιώδης ἐξουσία παραμένει εἰσέτι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θανάτου· Δὲν ἔχει πλέον τὸ δικαίωμα νὰ θίξῃ τὴν πνευματικὴν ὑπόστασιν, ἥτις ἀπελυ-

τρώθη διὰ τοῦ Χριστοῦ. Δύναται μόνον νὰ πλήξῃ τὴν ὑλικὴν ὑπόστασιν καὶ νὰ ἀσκήσῃ τὸν φυσικὸν νόμον τῆς φθορᾶς ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐχὶ ὡς κυρίαρχος καὶ δυνάστης, ἀλλ' ***ὡς ὑπηρέτης τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ.*** Ὡς τοιοῦτος δύναται ἀκόμη νὰ ἐκτείνῃ τὸ δρεπανόν του, διὰ νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς τῆς ἐπιγείου ζωῆς τῶν πιστῶν καὶ νὰ ἐπιθέσῃ τὴν σφραγῖδα τῆς ψυχρότητός του ἐπὶ τῶν σκηνωμάτων ἐκείνων, οἵτινες ἐτελείωσαν ἤδη τὸν δρόμον... Ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ τοὺς χωρίσῃ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. η'. 38) ἢ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸν πέταγμα πρὸς τὴν οὐρανίαν Πατρίδα, διὰ νὰ ἦναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ (Φιλ. α'. 23). Τοὐναντίον, ἡ ἐπίσκεψις τοῦ θανάτου ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ αἴρει τὸ καταπέτασμα διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πιστοῦ εἰς τὸ ἔνδοξον περιβάλλον τῆς πανηγύρεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων, ἐκεῖ ἔνθα τὰ πνεύματα τῶν δικαίων, οἵτινες ἔλαβον τὴν τελειότητα, δύνανται νὰ βλέπωσι τὸν Λυτρωτὴν αὑτῶν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον (Ἑβρ. ιβ'. 23, Α'. Κορινθ. ιγ'. 12).

Τὸ παρελθόν, μὲ τοὺς φόβους καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὰς ἀγωνίας του, δὲν ἔχει θέσιν ἐκεῖ ὅπου τὰ πάντα εἶναι νέα, ἀλλ' ἡ θεωρία τοῦ λατρευτοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ τὴν αἰωνίαν μερίδα καὶ τὸν χορτασμὸν εὐφροσύνης ἑκάστης λελυτρωμένης ψυχῆς.

*«Οὐδὲν ἐκεῖ λυπεῖ, πόνος ἐκεῖ οὐδείς!*
*Πάντας ἐν οὐρανῷ κρατεῖ χαρὰ διηνεκής».*

Καὶ ὁ πιστός, ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου, ἀποθέτει τὸ ὀστράκινον σκεῦός του, ἵνα ἀναπαυθῇ ἐκεῖ ὁπόθεν ἐλήφθη, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἐλπίδι ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη αἱ πτέρυγες τοῦ θανάτου τὸν ἀφήρπασαν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐν τούτοις δὲν θὰ βραδύνῃ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν θὰ ἠχήσῃ ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων.

Τότε κατὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀπολυτρώσεως, ὅταν τὸ φθαρτὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου ἀνιστάμενον θὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν θὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀθανασίαν, θὰ ἀκουσθῇ ἡ θριαμβικὴ φωνή: ***«Κατεπόθη ὁ θάνατος ἐν νίκῃ. Ποῦ, θάνατε, τὸ κέντρον σου; ποῦ, Ἅδη, ἡ νίκη σου;»*** Ὁ θάνατος θὰ ἔχῃ τότε στερηθῆ τοῦ τρομεροῦ κέντρου του. Ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔχῃ σημάνει τὸν τελικὸν καὶ τὸν αἰώνιον θρίαμβον κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. Καὶ μεταξὺ τῶν παιάνων τοῦ θριάμβου καὶ τῆς δοξολογίας τῶν λελυτρωμένων τοῦ Κυρίου, θὰ ἀνέρχηται ὡς εὐῶδες θυμίαμα πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνηται εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἡ εὐχαριστία: «Χάρις εἰς τὸν Θεόν, ὅστις δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν νίκην διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ!»

*Χανία.* ***Γ. Ε. Π.***

# Ο ΚΑΝΩΝ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

### *Τὰ Ἀπόκρυφα βιβλία τῶν Ἰουδαίων.*

Ἡ λέξις «ἀπόκρυφος» κυρίως σημαίνει «κρυπτός», «ἀποκεκρυμμένος». Ἀλλ' εἰς τὴν θρησκευτικὴν φιλολογίαν τῶν Χριστιανῶν βαθμηδὸν ἀπέκτησε σημασίαν ὅλως εἰδικήν, τὴν ἔννοιαν τοῦ «νόθος, μὴ γνήσιος, μὴ ἀνεγνωρισμένος, μὴ θεόπνευστος». Ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὀνομάζουσιν «ἀπόκρυφα» τὰ συγγράμματα, ἅτινα οἱ αἱρετικοὶ εἶχον καὶ ἐκυκλοφόρουν ὡς αὐθεντικά. Ὁ Ἀθανάσιος ἐξηγεῖ τὸ ἐπίθετον «ἀπόκρυφα», προκειμένου περὶ τῶν μὴ θεοπνεύστων βιβλίων, ὡς «ἀποκρυφῆς μᾶλλον ἢ ἀναγνώσεως ἄξια». Ὁ Αὐγουστῖνος σαφέστερον καὶ ὀρθότερον ἀποδίδει τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς ἐκεῖνα τὰ συγγράμματα, «ὧν ἡ κεκρυμμένη (δηλ. ἄγνωστος) προέλευσις δὲν ἦτο σαφὴς εἰς τοὺς Πατέρας», καὶ ἀλλαχοῦ: «Οὐχὶ διότι ἔχουσι κῦρός τι κεκρυμμένον, ἀλλὰ διότι ἄνευ οἱασδήποτε πιστοποιήσεως προῆλθον ἔκ τινος κρυφίας πηγῆς». Ἄλλοι ἐξήγησαν τὴν λέξιν ὡς σημαίνουσαν ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα δὲν ἀναγινώσκονται φανερῶς καὶ δημοσίᾳ, ἀλλὰ κρυφίως, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἰδιωτικῶς. Καὶ ἄλλοι πάλιν ἀπεφάνθησαν ὅτι τὰ ἀπόκρυφα βιβλία ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι ἀπεκλείσθησαν «ἀπὸ τῆς κρύπτης» τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, εἰς ἣν ἐφυλάσσοντο τὰ κανονικά, ἤτοι, θεόπνευστα βιβλία τῆς Π. Διαθήκης! Ἡ παραδεδεγμένη ὅμως σημασία εἶναι ἡ ὀρθοτέρα, καθ' ἣν τὰ βιβλία ταῦτα ἦσαν ***μὴ γνήσια,*** ἤτοι, ***μὴ θεόπνευστα.***

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ἀπηριθμήσαμεν τὰ Ἀπόκρυφα, ἅτινα εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι: Ἔσδρας α΄ καὶ β΄, Τωβίτ, Ἰουδίθ, ἡ προσθήκη εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, Σοφία Σολομῶντος, Σοφία Σειράχ, Βαρούχ, Ὕμνος τῶν Τριῶν Παίδων, Σωσάννα, Βὴλ καὶ Δράκων, Προσευχὴ Μανασσῆ, Μακκαβαίων α΄ καὶ β΄, Ἐπιστολὴ Ἱερεμίου. Ὑπῆρχον καὶ ἄλλα μὴ θεόπνευστα συγγράμματα θρησκευτικά, κυκλοφοροῦντα μεταξὺ τῶν Ἑβραίων, ἅτινα δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν Μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα. Τοιαῦτα εἶναι τὸ Βιβλίον τοῦ Ἐνώχ, ἡ Διαθήκη τῶν Δώδεκα Πατριαρχῶν, ἡ Ἀνάληψις τοῦ Μωϋσέως, κ. ἄ. Περὶ τούτων δὲν ἐγεννήθη ζήτημα ὡς πρὸς τὸν Κανόνα τῆς Π. Διαθήκης, ὅπως ἐγεννήθη διὰ τὰ ἄλλα ὡς ἄνω βιβλία, καὶ τοῦτο διότι δὲν συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν Π. Διαθήκην τῶν Ἑβδομήκοντα, ἥτις, ὡς ἐλέχθη εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ἦτο ἡ μόνη Π. Διαθήκη, ἣν ἐγνώριζον οἱ Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες, πλὴν τοῦ Ὠριγένους, δὲν ἦσαν κάτοχοι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὥστε νὰ προσφύγουν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Ἑβραϊκὸν Κανόνα.

Καὶ ναὶ μὲν ὅλοι οἱ Ἕλληνες Πατέρες καὶ αἱ πρῶτοι Σύνοδοι δὲν ἀπεδέχθησαν ὅλα τὰ Ἀπόκρυφα βιβλία ὡς θεόπνευστα. Εἶχον τὴν πληροφορίαν ὅτι ταῦτα δὲν συμπεριελαμβάνοντο εἰς τὸν Ἑβραϊκὸν Κανόνα, καὶ ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἦσαν ἀμφισβητουμένου κύρους συγγράμματα· δὲν εἶχον ὅμως καὶ τὸ θάρρος

νὰ τὰ διαχωρίσουν ἀπὸ τὰ κανονικὰ βιβλία, διότι τὰ εὕρισκον εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν Π. Διαθήκην, περὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς ὁποίας εἶχον ἀποδεχθῆ ἀνεξετάστως τὰ μυθολογήματα τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀλεξανδρείας. Διὰ τοῦτο διάφοροι Πατέρες διέκρινον τρεῖς κατηγορίας τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων:

Τὰ ***κανονικά,*** τὰ ***ἀντιλεγόμενα*** καὶ τὰ ***ὅλως νόθα.*** Θὰ ἀπησχολοῦμεν πέρα τοῦ δέοντος τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, παραθέτοντες τὰς γνώμας ὅλων τῶν Πατέρων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διότι ἐν πολλοῖς διεφώνουν μεταξύ των ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν βιβλίων ἐκείνων, ἅτινα σήμερον λέγονται Ἀπόκρυφα, εἰς τὰς τρεῖς ταύτας κατηγορίας. Οἱ περισσότεροι τῶν Πατέρων, καὶ ὅταν ἀκόμη παρεδέχοντο τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ Ἀπόκρυφον ὡς μὴ κανονικόν, τὸ συνίστων ὡς ὠφέλιμον ἀνάγνωσμα διὰ τοὺς Χριστιανούς. Καὶ ἡ τοιαύτη γνώμη μετεδόθη, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Δύσεως, διὰ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ἑβδομήκοντα ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου, ὅστις ἐνῷ σποράδην εἰς τὰ συγγράμματά του ἀνεγνώρισεν ὡς μὴ κανονικὰ τὰ Ἀπόκρυφα, ἐν τούτοις τὰ συμπεριέλαβεν εἰς τὴν μετάφρασίν του ἀναμὶξ μετὰ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης.

Μ᾽ὅλον τοῦτο καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας, παρ᾽ ὅλον τὸ πνευματικὸν σκότος, ὅπερ βαθμηδὸν ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῆς Χριστιανωσύνης, αἱ γνῶμαι τῶν θεολόγων τῆς Δύσεως ἦσαν διῃρημέναι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Κανόνος τῆς Π. Διαθήκης, καὶ ὑπῆρχεν ἰσχυρὰ μερὶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις αἰσθανομένη τὸ ἄτοπον τῆς ἀποδόσεως τοῦ αὐτοῦ κύρους εἰς τὰ κανονικὰ βιβλία καὶ τὰ Ἀπόκρυφα, ἐδημιούργησε νέαν ταξινόμησιν τοῦ Κανόνος εἰς «πρωτο-κανονικὰ» καὶ «δευτεροκανονικὰ» βιβλία, ἵνα οὕτω συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα. Τέλος, ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος ἐξέδωκε τὴν ἐπίσημον ἀπόφασίν της (ἣν ἀνεγράψαμεν ἤδη) περὶ κανονικότητος καὶ τῶν Ἀποκρύφων, ἀναθεματίσασα μάλιστα τοὺς μὴ παραδεχομένους τὴν ἀπόφασιν ταύτην.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἥ τε Ρ/Καθολικὴ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐξακολουθοῦσι νὰ θεωρῶσι τὰ Ἀπόκρυφα ὡς κανονικά, ἤτοι θεόπνευστα, συγγράμματα, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐξετάσωμεν συνοπτικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἵνα οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ὡς Χριστιανοὶ κατέχωσι τὰ στοιχεῖα, ἐφ᾽ ὧν δύνανται νὰ μορφώσωσι γνώμην ἐπὶ ζητήματος τόσον σπουδαίου.

***

Τὰ Ἀπόκρυφα, ὧν ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω τοὺς τίτλους, ἀνήκουν εἰς τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, ἥτις ἐσημειώθη μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ὁπότε τοὺς Προφήτας ἀντικατέστησαν ὡς θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ ἔθνους οἱ Γραμματεῖς. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι περίοδος βαθμιαίας μεταβολῆς εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑβραίων τῆς Διασπορᾶς. Οἱ Ἑβραῖοι οὗτοι, ζῶντες πλέον ἐντὸς ἀλλοτρίου περιβάλλοντος, ὑπέστησαν βαθείας τὰς ἐπιδράσεις τῆς εἰδωλολατρείας τῶν κοινωνιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἐγκατεστημένοι, ἐνῷ οἱ ἐν Παλαιστίνῃ ὁμοεθνεῖς των, μὴ ὄντες τόσον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἐπιδράσεις ταύτας, ἠγωνίσθησαν σθεναρῶς ὅπως διατηρήσουν ἀνόθευτον τὸν

ἐθνικόν των χαρακτῆρα καὶ τὴν πατροπαράδοτον θρησκείαν τοῦ Ἰεχωβᾶ. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη τῶν δύο ἐθνικῶν ρευμάτων διακρίνεται ὀφθαλμοφανῶς ὑπὸ τοῦ ἀναγινώσκοντος τὰ Ἀπόκρυφα, ἅτινα συνεγράφησαν ὅλα κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους πρὸ Χριστοῦ αἰῶνας. Μολον δὲ ὅτι συνεγράφησαν ὑπὸ διαφόρων ἀνθρώπων εἰς διαφόρους χώρας καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν χαρακτηριστικά τινα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν ὅλα τὰ συγγράμματα ταῦτα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. ***Ἡ ἔλλειψις τοῦ Προφητικοῦ στοιχείου.*** Ὅλα τὰ Ἀπόκρυφα ἐπιμαρτυροῦσι σιωπηλῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Ἰωσήπου (Εἰς Ἀπίωνα 1,8) ὅτι ἀπὸ τὰ Ἀπόκρυφα ἔλειπε τὸ Προφητικὸν κῦρος, «διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τὴν τῶν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχὴν» μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Κανόνος τῆς Π. Διαθήκης. Εἰς τὰ Ἀπόκρυφα συγγράμματα κανεὶς δὲν ὁμιλεῖ ὡς ἐκ Θείας ἐμπνεύσεως ἢ ἀποκαλύψεως. Τοὐναντίον, εὑρίσκομεν καὶ ρητὰς ὁμολογίας ὅτι τὸ χάρισμα τῆς προφητείας εἶχεν ἐκλίπει [1]. Καὶ προφητείαν λέγοντες ἠννόουν οἱ Ἑβραῖοι ὄχι ἁπλῶς τὴν πρόρρησιν τῶν μελλόντων γενέσθαι, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ κατ' ἐντολὴν Αὐτοῦ. Ὅσοι δὲ τῶν συγγραφέων τῶν Ἀποκρύφων προσποιοῦνται τὸν προφήτην, ἁπλῶς ἐπαναλαμβάνουν (μὲ ἐλαφρὰς παραλλαγὰς) τοὺς λόγους τῶν ἀρχαίων Προφητῶν, ὅπως εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Βαρούχ, ἢ λαμβάνουν ὡς θέμα ὁμιλίας μίαν πρόρρησιν ἑνὸς τῶν Προφητῶν, ὅπως εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἱερεμίου.

2. ***Ἡ ἔλλειψις τῆς πνευματικῆς δυνάμεως,*** ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ***ποίησιν*** τῆς Π Διαθήκης. Ὁ Ὕμνος λ. χ. τῶν Τριῶν Παίδων, ὅστις ἔχει μορφὴν καὶ ἀξιώσεις, ψαλμοῦ, εἶναι πιθανῶς ὕμνος τις λειτουργίας, αἱ δὲ ποιητικαὶ εἰκόνες αὐτοῦ, ὅσαι ἔχουσιν ἀληθῆ ποιητικὴν ἔξαρσιν, εἶναι εἰλημμέναι ὅλαι ἐκ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ. Αἱ λοιπαὶ εἶναι ἁπλῶς σχήματα Ἀλεξανδρινῆς ρητορικῆς.

3. ***Ἡ μυθιστορικὴ μορφή,*** στηριζομένη δῆθεν εἰς ἱστορικὰ γεγονότα, τὴν ὁποίαν ἔχουσί τινα τῶν Ἀποκρύφων βιβλίων. Τοιαῦτα μυθιστορήματα δὲν ἦσαν σπάνια κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς παρακμῆς. Ἡ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπιστροφή, μὲ ὅλας τὰς σχετικὰς περιπετείας, εἶχον ἐξάψει τὴν φαντασίαν τῶν Ἑβραίων καὶ ἐδημιούργησαν παρ' αὐτοῖς τὸ ***ᾆσμα*** (τὸ τραγούδι), συνοδευόμενον ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων, καὶ τὸ ***διήγημα*** (τὸ παραμύθι). Τοιαῦτα παραμύθια εἶναι τὰ Βὴλ καὶ Δράκων, Τωβίτ, Σωσάννα καὶ Ἰουδίθ, μὲ θέμα πότε αἰσθηματικόν, πότε ἠθικόν, πότε πατριωτικόν, ἀλλ' οὐδέποτε πόρρωθεν κἂν δίδοντα τὴν ἐντύπωσιν ἱστορικῆς αὐθεντίας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον θεοπνευστίας [2].

4. ***Ἡ πλαστοπροσωπεία,*** δι' ἧς ἐπιγράφονται διάφορα Ἀπόκρυφα βιβλία μὲ ὀνόματα διασήμων ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης. Τοιαῦτα ψευδεπίγραφα βιβλία

---

(1) Α΄. Μακκαβαίων Θ΄. 27: «θλῖψις μεγάλη, ἥτις οὐκ ἐγένετο ἀφ' ἧς ἡμέρας οὐκ ὤφθη προφήτης ἐν αὐτοῖς». Αὐτόθι, δ΄. 46: «μέχρι τοῦ παραγενηθῆναι προφήτην τοῦ ἀποκριθῆναι περὶ αὐτῶν». Αὐτόθι, ιδ΄. 41: «ἕως τοῦ ἀναστῆναι προφήτην πιστόν».

(2) Οἱ ἱστορικοὶ μελετηταὶ λ. χ. τοῦ βιβλίου τῆς Ἰουδὶθ δὲν εὑρίσκουν κανὲν σημεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀφήγησις αὕτη δύναται νὰ προσαρμοσθῇ ἱστορικῶς.

εἶναι τὰ βιβλία Ἔσδρα [1], αἱ προσθῆκαι εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Δανιήλ, αἱ ἐπιστολαὶ Βαροὺχ καὶ Ἱερεμίου, καὶ ἡ Σοφία Σολομῶντος. Ἡ αὐτὴ ἀδυναμία τῆς ἀποδόσεως πλαστῶν ἔργων εἰς ἱστορικὰ πρόσωπα παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ διάταγμα τοῦ Ἀρταξέρξου (προσθήκη εἰς τὸ 8ον κεφ. τῆς Ἐσθήρ), εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱερουσαλήμ, μὲ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει τὸ Μακκαβαίων β΄ (πλήρης ἱστορικῶν ἀνακριβειῶν) καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν (Α΄. Μακκβ. ιβ΄. 20), ἐν ᾗ λέγεται ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ἀδελφοί, ὡς ἀπόγονοι τοῦ αὐτοῦ πατρὸς Ἀβραάμ!

5. ***Αἱ ἀναρίθμητοι ἱστορικαὶ ἀνακρίβειαι,*** ὧν βρίθουσι τὰ Ἀπόκρυφα. Ἐκτὸς τῶν ἀνακριβειῶν, ἃς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, σημειοῦμεν λ.χ. καὶ τὰς ἑξῆς: Ὁ Ἀμάν, ὃν ἡ κανονικὴ Π. Διαθήκη λέγει Ἀγαγίτην (Ἀμαληκίτην), ὀνομάζεται, εἰς τὴν Ἀπόκρυφον προσθήκην εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, ***Μακεδὼν*** καὶ φέρεται ὡς συνομόσας ἵνα μεταβιβάσῃ τὸ βασίλειον τοῦ Ἀρτοξέρξου (Ἀσσουήρου) εἰς τοὺς Μακεδόνας· ἐνῷ ὁ Ἀρταξέρξης (ὁ Μακρόχειρ) ἤκμασε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἦσαν ἄσημοι ἡγεμονίσκοι. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἰουδὶθ (α΄. 1) ὁ Ναβουχοδονόσορ λέγεται βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, κατοικῶν ἐν Νινευῇ, ἐνῷ πράγματι ἦτο βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας καὶ κατῴκει ἐν Βαβυλῶνι. Εἰς τὸ Μακκαβαίων β΄. (κεφ. α΄. 15 - 17) ἱστορεῖται ὁ θάνατος Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς κατὰ τρόπον ἐντελῶς ἀλλοῖον ἢ ἐν κεφ. θ΄. 5—29 ἢ ἐν Μακκαβαίων α΄. κεφ. ς΄. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, συνέχεια ἄνευ τέλους.

Τὰ ὡς ἄνω χαρακτηριστικὰ τῶν Ἀποκρύφων βιβλίων εἶναι ἀρκούντως ἐνδεικτικά, ὥστε νὰ ἀποκλείουν οἱανδήποτε θεοπνευστίαν αὐτῶν.

Ἕτερον γεγονὸς ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι Αὐτοῦ, ἂν καὶ πλειστάκις ἀναφέρουν χωρία ἐκ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης, οὐδὲν τοιοῦτο χωρίον ἐπικαλοῦνται ἔκ τινος τῶν Ἀποκρύφων [2].

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι οὐδέποτε ἐθεώρησαν τὰ βιβλία ταῦτα ὡς θεόπνευστα. μήτε πρὸ Χριστοῦ (κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰουδαίων Ἰωσήπου καὶ Φίλωνος), μήτε μετὰ ταῦτα, ὡς δύναται νὰ βεβαιωθῇ πᾶς ὁ θέλων νὰ ἀναδιφήσῃ τὸ Ταλμοὺδ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Ραββίνων μέχρι τέλους τοῦ Μεσαίωνος.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι τὰ Ἀπόκρυφα στεροῦνται ὅλων τῶν τεκμηρίων θεοπνεύστων βιβλίων καὶ ἑπομένως οὐδεμίαν ἔχουσι θέσιν εἰς τὴν Ἱερὰν Βίβλον.

(ἀκολουθεῖ)

---

(1) Ἐπὶ τῶν βιβλίων Ἔσδρα πρέπει νὰ γίνῃ μία διάκρισις. Ὡς εἴδομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, εἰς τὸν Ἑβραϊκὸν Κανόνα, ὡς τὸν ἀπαριθμεῖ ὁ Ὠριγένης καὶ ἄλλοι, τὸ κανονικὸν βιβλίον τοῦ Ἔσδρα λέγεται Ἔσδρας α΄. καὶ τὸ κανονικὸν βιβλίον τοῦ Νεεμία λέγεται Ἔσδρας β΄. Διὰ τοῦτο τὰ Ἀπόκρυφα Ἔσδρας α΄. καὶ β΄. εἴς τινας καταλόγους ὀνομάζονται Ἔσδρας γ΄. καὶ δ΄. πρὸς διάκρισιν.

(2) Παπικοί τινες θεολόγοι ἠμφισβήτησαν τοῦτο καὶ προσεπάθησαν νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ Παῦλος (Ρωμ. ια΄. 34: «Διότι τίς ἐγνώρισε τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου;) ἀπηχεῖ χωρίον τῆς Σοφίας Σολομῶντος, ἐνῷ ἡ φράσις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ἡσαΐου (μ΄. 13). Ἐπίσης, λέγουν, ἐκ τῆς Σοφίας Σολομῶντος εἶναι εἰλημμένον τὸ χωρίον Ἑβρ. ια΄ 5. Ἐν τούτοις, τοῦτο εἶναι σχεδὸν αὐτολεξεὶ ἐκ τῆς Γενέσεως (ε΄. 22, 24).

# ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Τὸ ἀνεκτίμητον ἐκεῖνο μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν, ἔχει καὶ μίαν ἰδιότητα πολύτιμον ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ δύναται νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς δεσποτείας τοῦ κόσμου, τῶν παρορμήσεων τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῆς ζωῆς καὶ τῆς συναφείας μὲ ἀνθρώπους ὅλως ἀπερροφημένους ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Ἡ ἔντασις τῆς μερίμνης περὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ καθημερινοῦ βίου εἶναι τοσαύτη, ὥστε νὰ κλονίζῃ τὴν ψυχικὴν ἰσορροπίαν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τούτων ἄλλοι μέν, ζητοῦντες ἀντίρροπον ἐπασχόλησιν ὅπως ἀνακουφισθοῦν, καταφεύγουν εἰς συναναστροφάς, εἰς θεάματα καὶ ἄλλας διασκεδάσεις, ἐνῷ ἄλλοι ζητοῦν τὴν ἀνακούφισιν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς ἐκδρομὰς καὶ εἰς ἀσκήσεις σωματικάς. Διὰ τὸν Χριστιανὸν τὸ ἀντίρροπον τῆς ψυχικῆς ταύτης καταστάσεως εὑρίσκεται ἐν τῇ ***προσευχῇ***, διὰ τῆς ὁποίας ἀνακουφίζεται, φέρων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς πειρασμούς του, καὶ διανοίγων τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν του πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Θείας παρηγορίας καὶ ὁδηγίας. Ἔχομεν τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις, κατάκοπος εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καὶ τεθλιμμένος ἐκ τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν σκληροκαρδίαν καὶ τυφλότητα τῶν ἀνθρώπων, κατέφευγεν εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ὀρέων καὶ τὴν απομόνωσιν τῆς νυκτός, ὅπως ἀνακουφισθῇ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Πατρός Του, διὰ τῆς προσευχῆς.

Ἡ οὐσία τῆς προσευχῆς συνίσταται εἰς τὴν αὐθόρμητον ἀνύψωσιν καὶ παράδοσιν εἰς τὸν Θεὸν ψυχῆς βαθέως συναισθανομένης τὴν ἀνάγκην της. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. Ἡ δέησις εἶναι τὸ παρεπόμενον, πολλάκις δὲ συνίσταται ἁπλῶς εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Θείου θελήματος: «Γενηθήτω τὸ θέλημά του!» ὁπόταν ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ὑψίστη αὐτῆς ἐξάσκησις εἶναι ἡ ***πίστις***.

Ἐν τῇ προσευχῇ ὁ ἄνθρωπος συγκεντρώνει ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὁλόκληρον τὴν προσοχήν του, ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του. Ἡ δὲ σκέψις—δύναμις τοῦ νοὸς—δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτήν, διότι ἡ σκέψις εἶναι ἡ δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας ἐξετάζει ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀντικείμενα ἢ τὰς ἰδέας, τὰς συγκρίνει μὲ ἄλλας καὶ φθάνει εἰς ἓν συμπέρασμα περὶ τούτων. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ σκέψις ἀποκλείεται ἐκ τῆς προσευχῆς, ἥτις εἶναι ἡ διὰ τῆς πίστεως συγκέντρωσις τῆς ψυχῆς ἐπὶ Ὄντος ὑπερβαίνοντος πᾶσαν σκέψιν καὶ ἔρευναν ἀνθρωπίνην. Ἐν τῇ προσευχῇ λοιπόν, ὁ Θεὸς ἀποτελεῖ τὸ κέντρον, πρὸς τὸ ὁποῖον ὑψοῦται ἡ πίστις, διὰ τῆς ὁποίας φέρομεν ἐνώπιον Αὐτοῦ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν καὶ ζητοῦμεν τὰς εὐλογίας Του ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν φιλτάτων μας, ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὅλης τῆς γῆς.

Ὁ πλησιάζων πρὸς τὸν Θεὸν ἐν προσευχῇ ὑποτίθεται, ὅτι πράττει τοῦτο συναισθανόμενος τὴν ἰδίαν του ἀναξιότητα, καὶ προβάλλων τὴν ἀξιομισθίαν τοῦ Σωτῆρος, ὅπως τολμήσῃ νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ εἰσακουσθῇ.

Πρέπει ὅθεν ἐν πρώτοις νὰ **ἀποκλείσῃ ἐκ τοῦ νοός** του κάθε πρᾶγμα καὶ κάθε **ἰδέαν ξένην πρὸς τὴν προσευχήν,** κάθε ζήτημα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, κάθε ἐγκόσμιον σκέψιν καὶ παράστασιν. Τοῦτο θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνευματος, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν νὰ **ἀφαιρῆται**—νὰ ἀποκλείῃ ἐκ τῆς συνειδητῆς του ὑπάρξεως κάθε πρᾶγμα ἄσχετον πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ψυχικῆς συγκεντρώσεώς του. Ἀλλὰ καὶ τὸ δῶρον τοῦτο ἀπαιτεῖ ἄσκησιν ἐπίμονον ἐν τῇ προσευχῇ.

Πρέπει νὰ πλησιάζῃ τις εἰς τὸν Θεὸν **μὲ ἐμπιστοσύνην,** ἥτις ἀποτελεῖ μέρος, τῆς πίστεως. Πρέπει νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν ὁλοκλήρως εἰς τὸν Θεόν, παρακαλῶν ὅπως καὶ ἡ θέλησίς του διπλασθῇ συμφώνως πρὸς τὴν Θείαν θέλησιν. Ὁ τελικὸς σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον μᾶς ἐδόθη ἡ θέλησις, εἶναι ὅπως εἰς ὅλα ἀκολουθῶμεν τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Θείου θελήματος. Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἐπιχέει ὁ Θεὸς ἐπὶ τοὺς οὕτω προσευχομένους, εἶναι ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θελήματός Του ὡς πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡ περὶ Αὐτοῦ γνῶσις, ἥτις προκύπτει καὶ ἐκ τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πληροφορίας ἐν τῇ καρδίᾳ.

Ἡ **ἐμμονὴ** εἰς τὴν προσευχὴν εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη ἐν τῇ πράξει. Ὁ Χριστὸς τονίζει τὴν ἀνάγκην τῆς μέχρι τέλους ἐμμονῆς—τῆς ἐγκαρτερήσεως ἐν τῇ προσευχῇ.

Τέλος, βάσις τῆς προσευχῆς εἶναι τὸ νὰ πιστεύῃ ὁ προσευχόμενος ὅτι ὁ Θεὸς εἰσακούει τὰς δεήσεις ἐκείνων, οἵτινες Τὸν πλησιάζουσιν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιμελῶς ἐκζητοῦσιν Αὐτόν.

## ΕΙΝΑΙ ΟΛΑΙ ΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ ΚΑΛΑΙ;

Κύριός τις, ἀναχωρῶν ἀπὸ μίαν λουτρόπολιν τῆς Γαλλίας, κατέβη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ξενοδοχείου του διὰ νὰ πληρώσῃ τὸν λογαριασμόν του. Ἐπλήρωσε καὶ πρὶν στραφῇ νὰ ἐξέλθῃ, προσέφερεν εἰς τὸν ξενοδόχον ἓν μικρὸν βιβλίον, φέρον τὸν τίτλον: «Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας».

— «Ὅταν εὐκαιρήσητε, ἀναγνώσατέ το, ἂν θέλετε», εἶπε.

Ὁ ξενοδόχος τὸ ἔλαβε καὶ ἀφοῦ ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸν τίτλον εἶπε: «Κύριε, μοῦ φαίνεται ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι εἶναι καλαί».

Χωρὶς νὰ δώσῃ ἄλλην ἀπάντησιν, ὁ κύριος ἤνοιξε τὸ πορτοφόλιόν του καὶ ἔλαβε νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης λέγων: «Μοῦ τὸ χαλᾶτε, παρακαλῶ, αὐτό»;

Ὁ ξενοδόχος ἔλαβε τὸ νόμισμα, τὸ ἐξήτασε καλῶς ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη καὶ ἀπήντησε: «Δὲν ἐμπορῶ νὰ σᾶς τὸ χαλάσω, διότι εἶναι κίβδηλον.»

— «Ὥστε ὑπάρχουν καὶ νομίσματα κίβδηλα; Διατὶ λοιπὸν δὲν παραδέχεσθε ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν θρησκειῶν ἐμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ κίβδηλοι;»

Ὁ ξενοδόχος δὲν ἤξευρε τὶ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τοῦτο, ὁ δὲ κύριος ἔλαβε πάλιν τὸν λόγον.

—«Ἂς ἀφήσωμεν τὴν λέξιν **κίβδηλοι** καὶ ἂς περιορισθῶμεν εἰς τὴν λέξιν «καλαί». Ἔχετε πεποίθησιν ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι εἶναι ἐξ ἴσου γνήσιοι, ἀλη-

θιναί, καὶ ἑπομένως ***καλαί;*** Ἢ πρέπει ἀνεξετάστως νὰ δεχώμεθα κάθε θρησκείαν ὡς καλήν; Διατὶ νὰ μὴ ἐξετάζωμεν ἂν ἦναι ψευδεῖς καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ τὰς ἀπορρίπτωμεν, ὅπως ὀρθότατα ἐπράξατε μὲ τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον σᾶς προσέφερα; Ἢ δὲν παραδέχεσθε ὅτι τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν μιᾶς θρησκείας πρέπει νὰ ἦναι ὅτι εἶναι ἀληθής, ὅτι δηλ. διδάσκει τὴν ἀλήθειαν;»

—«Ἀλλά, κύριε, εἰς ὅλας τὰς θρησκείας δὲν ὑπάρχει κἄτι τὸ καλόν;»

—«Καὶ εἰς τὰ κίβδηλα ἀκόμη νομίσματα δὲν ὑπάρχει κἄποιο μόριον ἀργύρου ἢ χρυσοῦ; Τὰ παραδέχεσθε ὅμως σεῖς διὰ τοῦτο: Ὄχι, βέβαια. Ἀπαιτεῖτε νὰ ἦναι καθαρά, ἀνόθευτα, νὰ ἦναι ἀκριβῶς σύμφωνα μὲ τὴν νόμιμον ἀξίαν τῶν γνησίων νομισμάτων. Τὰ ἐξετάζετε ἐπανειλημμένως καὶ μὲ προσοχήν, καὶ δι᾿ ὅλων τῶν χημικῶν καὶ φυσικῶν μέσων, καὶ ἐν τέλει ἐφαρμόζετε καὶ τὴν δοκιμὴν τῆς λυδίας λίθου εἰς τὰ ἔχοντα ὄψιν χρυσίζουσαν. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῆς θρησκείας, ἡ τοιαύτη ἐξέτασις εἶναι ἀκόμη ἀναγκαιοτέρα. Ἐὰν πιστεύετε ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι ἔχουν κἄτι καλόν, πρέπει νὰ ἐρευνήσητε ἕως ποῦ νὰ ἀνακαλύψητε ποία ἐξ ὅλων περιέχει τὸ περισσότερον καλόν, ἢ μᾶλλον, ποία εἶναι ὁλοκλήρως καλή. Ἂν δὲν πράξητε τοῦτο, ἀλλ᾿ ἀδιαφορῆτε, ἡ ἀδιαφορία αὐτὴ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς καμμίαν θρησκείαν δὲν πιστεύετε».

—«Ἀλλὰ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ καταγίνω εἰς τέτοιες ἔρευνες».

—«Ἔχετε ὅμως καιρὸν νὰ φροντίζετε διὰ τὴν τροφήν σας, τὰς ὑποθέσεις σας καὶ ἀκόμη διὰ τὰς σχέσεις σας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Διαλέγετε ὡς φίλους τοὺς καλλιτέρους, ὑποθέτω, καὶ δὲν σᾶς φαίνεται ἡ διαλογὴ αὕτη καιρὸς χαμένος. Ἔχετε καιρὸν νὰ καπνίσητε μὲ τοὺς γειτονάς σας, τὸ βράδυ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας σας, καὶ δὲν ἔχετε καιρὸν νὰ ἐρωτήσητε, νὰ ἐξετάσητε καὶ νὰ σκεφθῆτε σοβαρῶς περὶ τῆς Θρησκείας, ἥτις εἶναι ὁ ὁδηγὸς τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἀσφάλεια διὰ τὴν μέλλουσαν;»

—«Ἀλλ᾿ ἀπὸ ποῦ νὰ πληρσφορηθῶ περὶ τῆς θρησκείας—ὄχι ὅλων τῶν θρησκειῶν βέβαια, ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδικῆς μου, διότι νομίζω πῶς ἐδῶ στὸν τόπον μας εἴμεθα ὅλοι Χριστιανοί; Ποῦ νὰ βασισθῶ, διὰ νὰ καταλάβω ὅτι εἶναι ἡ καλλιτέρα ἀπ᾿ ὅλας τὰς θρησκείας;»

—«Ἁπλούστατα, νὰ ἀποκτήσητε ἕνα βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον, ἂν τὸ μελετήσητε ἐπιμελῶς καὶ μὲ πόθον νὰ ἀνακαλύψητε τοὺς θησαυροὺς ποὺ περικλείει, θὰ βεβαιωθῆτε ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἐξοχωτάτη ὅλων τῶν θρησκειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὴν ζωὴν τὴν παροῦσαν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν, τὴν πέραν τοῦ τάφου».

—«Καὶ πῶς ὀνομάζεται αὐτὸ τὸ βιβλίον;

«—Τὸ Εὐαγγέλιον, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀνώτερον παντὸς ἄλλου βιβλίου, διότι περιλαμβάνει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διότι πληροφορεῖ πῶς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἐλπίσῃ ζωὴν μετὰ θάνατον καὶ ποῦ νὰ βασίσῃ τὰς προσπαθείας του καὶ τὴν πίστιν του, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τοῦτο. Μοῦ φαίνεται περίεργον νὰ μὴ ἔχετε γνῶσιν τοῦ τὶ διδάσκει τὸ Εὐαγγέλιον!»

—«Κανεὶς δὲν μοῦ ἤνοιξε τὰ μάτια, κύριε, ἕως εἰς τὴν στιγμὴν αὐτήν, περὶ

θρησκείας. Καὶ δι' αὐτὸ ἀδιαφόρησα καὶ ἐθεώρησα ὅλας τὰς θρησκείας ἐπίσης καλάς».

—«Λοιπόν, φίλε μου, ἄν μοῦ ἐπιτρέψῃς, θὰ σοῦ στείλω ἐγὼ ἕνα Εὐαγγέλιον, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὸ μελετήσῃς καὶ θὰ εὕρῃς εἰς αὐτὸ φῶς καὶ ὁδηγίαν, παρηγορίαν καὶ χαράν».

—«Τοῦτο θὰ εἶναι μεγάλη καλωσύνη ἐκ μέρος σας, κύριε».

—«Ὄχι καλωσύνη, ἀλλὰ καθῆκον καὶ εὐχαρίστησις. Μίαν μόνον ὑπόσχεσιν θὰ μοῦ δώσῃς—ὅτι ἐκτὸς τῆς μελέτης, θὰ προσεύχεσαι εἰς τὸν Θεὸν νὰ σοῦ δώσῃ φώτισιν διὰ νὰ μάθῃς τί εἶναι τὸ θέλημά Του καὶ πῶς δύνασαι νὰ εὕρῃς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, μετανοῶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ πιστεύων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἀπέθανε διὰ νὰ σὲ σώσῃ».

—«Σᾶς τὸ ὑπόσχομαι καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διότι μοῦ ἀνοίξατε τὰ μάτια, νὰ ἰδῶ πόσον μεγάλο λάθος ἦτο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπίστευα ἕως τώρα. Τώρα βλέπω πῶς ἦτο καὶ λάθος ἐπικίνδυνον».

—«Μὲ αὐτὰ ποῦ λέγεις, βλέπω πῶς ἔκαμες τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ εὔχομαι νὰ σὲ εὐλογήσῃ Αὐτὸς εἰς τὴν ἀπόφασίν σου!»

*(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)*

# Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

## Χαρακτήρ, διδασκαλία καὶ ἐπίδρασις αὐτοῦ.

***Ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἐπισκόπου E. R. Hassé.***

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Καὶ ὅταν σᾶς εἴπωσιν, Ἐρωτήσατε τοὺς ἔχοντας πνεῦμα μαντείας καὶ τοὺς νεκρομάντεις, τοὺς μουρμουρίζοντας καὶ ψιθυρίζοντας, ἀποκρίθητε, Ὁ λαὸς δὲν θέλει ἐρωτήσει τὸν Θεὸν αὐτοῦ; θέλει προστρέξει εἰς τοὺς νεκροὺς περὶ τῶν ζώντων;».

(Ἠσα. η'. 19).

Ἡ τραγικὴ κατάστασις, ἥτις προέκυψεν ἐκ τοῦ παγκοσμίου Πολέμου, ἀπέστρεψε τὰς σκέψεις πολλῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ὑλισμοῦ, ὅστις προηγουμένως ἐπεκράτει, καὶ ἀφύπνισεν ἐν αὐτοῖς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἢ μᾶλλον αἴσθημά τι ἀόριστον περὶ θρησκείας. Ὅσας δὲ ψυχὰς τὸ αἴσθημα τοῦτο δὲν ὁδηγεῖ πρὸς ἐκζήτησιν τοῦ Θεοῦ, ἑλκύει ὅ,τι μυστηριῶδες καὶ ἀπόκρυφον, ὅπως ἡ ἀστρολογία, ἡ χειρομαντεία κλπ. καὶ μεταξὺ τῶν σκοτίων τούτων κινημάτων ὁ Πνευματισμὸς κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν.

Κατὰ τὸν τρομερὸν σπαραγμὸν τοῦ πολέμου μυριάδες νεαρῶν ὑπάρξεων ἔσβυσαν μὲ ἀπότομον τραγικότητα, εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ ἄγνωστον Ὑπερπέραν, παρακολουθούμεναι ὑπὸ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων τῶν οἰκείων καὶ φίλων αὐτῶν

Ἡ ὑπερέντασις τῆς ψυχικῆς ὀδύνης τῶν ἀπορφανισθέντων εἶναι μεγίστη καὶ ζητεῖ διέξοδον. Ἐὰν δὲ δὲν λάβουν ὡς ὁδηγὸν τὸ φῶς τῆς Θείας ἀποκαλύψεως (τοῦ Θείου Λόγου), δὲν εἶναι παράδοξον ἂν πολλοί, εἴτε ἐξ ἁπλοϊκότητος εἴτε ἐξ ἀγνοίας, πίπτουν θύματα τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, ἐργαζομένων διὰ συστήματος, ὅπερ ἀξιοῖ ὅτι θέτει τοὺς ζῶντας εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ πνεύματα τῶν ἀποθανόντων. Ἡ δύναμις καὶ ἑλκυστικότης τοῦ Πνευματισμοῦ ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀξίωσίν του, ὅτι ὄχι μόνον ἀνοίγει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἕνα ἀόρατον κόσμον ἀλλὰ καὶ τὸν θέτει εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ πνεύματα τῶν ἀποθανόντων ἀγαπητῶν του.

Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ζώσης ἀνθρωπότητος (¹). Πᾶσα προσπάθεια πρὸς διάβασιν τῆς ὁρισθείσης γραμμῆς τοῦ διαχωρισμοῦ εἶναι πρᾶξις ἀπειθείας, εἴτε ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ἐκ μέρους πνεύματός τινος. Διότι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον οὕτως ἀσεβεῖ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Παντοδυνάμου, δὲν δύναται νὰ ἦναι πνεῦμα ἀγαθόν, ἀλλ᾽ εἶναι πνεῦμα πονηρόν. Ὁ σκοπὸς τῆς Θείας ἀπαγορεύσεως εἶναι νὰ σώσῃ καὶ φρουρήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πάσης πονηρᾶς ἐπιδράσεως· ἐνῷ ὁ σκοπὸς τῶν ἀπειθῶν πνευμάτων εἶναι νὰ παρασύρουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐπιρροῆς των, ἵνα ἀσκήσουν ἐπ᾽ αὐτοῦ καταχθόνιον ἐξουσίαν. Ἡ τοιαύτη ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν πνευμάτων ἐξεδηλώθη εἰς τὰ μυστήρια τῶν ἀρχαίων—τὸ Δελφικὸν μαντεῖον, τὰς λαλούσας δρῦς τῆς Δωδώνης, τὰς μαγείας καὶ μαντείας, αἵτινες εἵλκυον καὶ ἐτρομοκράτουν τοὺς ἀνθρώπους τὸ πάλαι — καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἀποκρύφους καὶ ἀνιέρους «ἐπιστήμας» τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων, εἰς τὰς ὁποίας πολλοί, πάμπολλοι, κατέγειναν, πάντοτε πρὸς ἴδιον ὄλεθρον. Ἀλλὰ τὰ παραινετικὰ ταῦτα παραδείγματα τοῦ παρελθόντος δὲν φαίνονται νὰ τρομάζουν τὴν σημερινὴν γενεάν, ἥτις κατὰ χιλιάδας ὁρμᾷ πρὸς τὰ σκότια μυστήρια. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πνευματιστικῶν συλλόγων καὶ δημοσιευμάτων σταθερῶς αὐξάνει· οἱ «μέντιουμ» (οἱ μεσάζοντες μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πνευμάτων) εὑρίσκονται πανταχοῦ, σαγηνεύοντες πεπαιδευμένους καὶ ἀμαθεῖς καὶ πᾶν μέσον προπαγάνδας τίθεται εἰς ἐνέργειαν, ἀπὸ τῆς μᾶλλον ἀφῃρημένης φιλοσοφικῆς διδασκαλίας μέχρι τῶν εὐτελεστάτων ἀγυρτειῶν καὶ ταχυδακτυλουργιῶν.

Ἡ διάδοσις τοῦ Πνευματισμοῦ ὀφείλεται ἐπίσης καὶ εἰς τὰς θρασείας αὐτοῦ ἀξιώσεις. Ἀξιοῖ ὅτι εἶναι «σύστημα εὐρύτατον, περιλαμβάνον πάντα τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως», ὅτι εἶναι «Ἐπανάστασις, ὄχι Μεταρρύθμισις», ὅτι ἀποτελεῖ «Ἀποκάλυψιν, Θρησκείαν, μέσον Σωτηρίας». Ὁ Πνευματισμὸς δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θυσίας ἢ ὅρους σκληρούς. Ὄπισθεν ὅμως τῶν πομπωδῶν του ὑποσχέσεων καὶ θαμβωτικῶν ὁραματισμῶν, ἐλλοχεύει ὁ καταχθόνιος σκοπὸς τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ καὶ πάλιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὸν ζυγὸν τῆς δεισιδαιμονίας τοῦ παρελθόντος, νὰ καταρρίψῃ τὸ κῦρος τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ νὰ καταστρέψῃ πᾶσαν πίστιν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

---

(¹) Εἰς τὸν περιούσιον Αὐτοῦ λαὸν ἀπηγορεύετο ὑπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου νὰ «ἀκολουθῇ τοὺς ἔχοντας πνεῦμα μαντείας ἢ τοὺς ἐπαοιδούς», οὗτοι δὲ ἔπρεπε νὰ θανατώνωνται διὰ λιθοβολισμοῦ (Λευΐτ. ιθ΄. 31 καὶ κ΄. 27).

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸν σημερινὸν Πνευματισμὸν ἐπαγωγὸν καὶ ἐπικίνδυνον, δὲν εἶναι μόνον ἡ «ἐπιστημονικὴ» μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκθυμος ἐπιδοκιμασία οὐκ ὀλίγων θεωρουμένων ὡς σοφῶν ἐπιστημόνων. Ὁ Πνευματισμὸς ἀπέβαλε πολλὰς ἀπὸ τὰς χονδροειδεστέρας ἀγυρτείας, μὲ τὰς ὁποίας ἐνεφανίζετο πρὸ 50 ἐτῶν, ὑποστηρίζεται δὲ ὑπὸ ἀρκετῶν ἐπιστημόνων, ὡς ὁ Λὸτζ (Sir Oliver Lodge), καὶ διακεκριμένων συγγραφέων.

Ἀλλὰ παρ᾽ ὅλον τὸ «μοντέρνον» τοῦτο ἔνδυμα, ὁ Πνευματισμὸς δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ νέον. Αἱ ἀρχαιότεραι ἀνθρώπιναι φυλαί, ὧν ἔχομεν τὰ ἴχνη, τὰ αὐτὰ ἐγνώριζον· πνευματιστικαὶ ἐκδηλώσεις μνημονεύονται εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας σελίδας τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀναφέρει τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν δρᾶσιν ἀσωμάτων δυνάμεων. Δὲν λείπουν αἱ ἀποδείξεις ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν δυνάμεων τούτων· μᾶς λείπει μόνον ἡ βεβαιότης περὶ τῆς φύσεως τῶν δυνάμεων τούτων, περὶ τῆς προελεύσεως τῶν «ἀνακοινώσεών» των καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐκείνων, δι᾽ ὧν δίδονται αἱ ἀνακοινώσεις αὗται.

Διὰ τοῦτο ἐθεώρησα ὅτι μία ἀνασκόπησις τῆς ἱστορίας καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνευματισμοῦ, καὶ ἰδίως τῆς στάσεως αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, θὰ ἦναι χρήσιμος ὅπως ἐπιχύσῃ φῶς ἐπὶ ἑνὸς θέματος, τοῦ ὁποίου οἱ κίνδυνοι συνήθως ἀποκρύπτονται ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ μυστηρίου.

---

## Α΄. *Ἡ ἀληθὴς φύσις καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πνευματισμοῦ.*

> «Τὸ δὲ Πνεῦμα ρητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων».
>
> (Α΄. Τιμόθ. δ΄. 1).

Ὁ Πνευματισμὸς ἔχει μακρὰν ἱστορίαν καὶ αἱ συσσωρευμέναι μαρτυρίαι τῶν αἰώνων ἀπέδωκαν ὡρισμένα τινα περὶ αὐτοῦ συμπεράσματα:

(α) Ἀρνητικῶς, ὁ Πνευματισμὸς δὲν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου χυδαία ἀγυρτεία ἢ ἀπάτη, οὔτε ἐξ ὁλοκλήρου ταχυδακτυλουργία, κίνησις τραπεζῶν, γραφὴ ἐπὶ πλακῶν, κτλ. Ἀλλ᾽ οὔτε εἶναι ἡ γεφύρωσις τοῦ μεγάλου χάσματος, ὅπερ ἐστήρικται μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζώντων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπελθόντων. Πρὸ πάντων δὲν εἶναι, ὡς ἀξιοῖ, σύστημα ὑπέρτερον τοῦ Χριστιανισμοῦ.

(β) Θετικῶς, εἶναι κατὰ τὴν ἰδίαν του δήλωσιν ***νεκρομαντεία,*** ἤτοι, ἐπικοινωνία μετὰ τῶν νεκρῶν, πράγματι ὅμως εἶναι ***μαγεία***, ἀπειρότεχνος ἐνασχόλησις μετὰ πονηρῶν δυνάμεων. Ὁ Πνευματισμός, λοιπόν, λέγει ἑαυτὸν ὅτι εἶναι ὡρισμένον τι, ἐνῷ εἶναι κάτι ἐντελῶς διάφορον. Τὸ δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τῆς ἀπάτης διήκει δι᾽ ὁλοκλήρου τῆς δράσεώς του. Εἶναι σύστημα ψευδὲς ἀπ᾽ ἀρχῆς μέχρι τέλους — μὲ ψευδεῖς δηλώσεις, ψευδεῖς ἀξιώσεις καὶ ψευδεῖς ὑποσχέσεις.

Εἶναι σύστημα ***πλαστοπροσωπείας*** τοῦ χειρίστου εἴδους, εἰς τὸ ὁποῖον δαίμονες παριστάνουν ἑαυτοὺς ὡς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων, μὲ περίεργον κρᾶμα πονηρίας καὶ ἀνοησίας. Εἰς τὰς «ἀνακοινώσεις» των λέγουν πράγματα, ἅτινα ἐνίοτε εἶναι ἀληθῆ, ἀλλὰ πολὺ συχνότερον ἀποδεικνύονται ὅλως ἀναξιόπιστα. Οὐδεμία

ἀποκάλυψις ἀξία σοβαρᾶς προσοχῆς ἐδόθη ποτὲ ὑπὸ τῶν δαιμονίων τούτων. Αἱ ῥήσεις ἢ τὰ μηνύματά των ἀναφέρονται συνήθως εἰς ἀσήμαντα πράγματα· οὐδέποτε περιέχουν τίποτε, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ ἢ ἀνυψώσῃ ἢ ἐξευγενίσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἐγέννησε τὴν ἀπορίαν πολλῶν μελετητῶν τοῦ Πνευματισμοῦ καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἀμφιβάλουν ἂν μόνον τὰ πνεύματα τῶν τεθνεώτων ἀποστέλλουν ἀνακοινώσεις. Ἀλλὰ καὶ ἐξηνάγκασέ τινας τῶν ἐπιφανεστέρων πνευματιστῶν εἰς τὴν ἀξιοσημείωτον ὁμολογίαν ὅτι ***ὁ Πνευματισμὸς εἶναι ταὐτὸ καὶ ἡ μαγεία.*** Ὁ Wallace λέγει ὅτι εἰς τὸν Πνευματισμὸν καὶ τὴν μαγείαν «αἱ αὐταὶ δυνάμεις, οἱ αὐτοὶ νόες ἐργάζονται»· Ὁ Myers ὁμολογεῖ ἀπεριφράστως ὅτι εἰς τὸν Πνευματισμὸν «ἐπανήλθομεν εἰς τὰς ἀρχεγόνους μεθόδους τῶν ἰατρῶν μάγων (medecine-men) καὶ ἐπαοιδῶν τῶν ἀπολιτίστων φυλῶν».

Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων τῆς σήμερον θεωροῦν τὴν μαγείαν ὡς κάτι, τὸ ὁποῖον ἐνηργεῖτο κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἔκτοτε ἐξηφανίσθη· τοὺς «ἰατροὺς» καὶ ἐπαοιδοὺς νομίζομεν ὑπάρχοντας μόνον μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Διὰ τοῦτο μᾶς προξενεῖ κατάπληξιν νὰ μάθωμεν ἐκ στόματος ἐπιφανῶν πνευματιστῶν ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουν εἰσχωρήσει εἰς τὰς Χριστιανικὰς χώρας καὶ δὴ ἐν πλήρει 20ῷ αἰῶνι εἶναι ἀνεκτὰ (ἵνα μὴ εἴπωμεν, ἀποδεκτὰ) ὑπὸ πεπολιτισμένων φυλῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ τοῦτο μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν πρόρρησιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὅτι «ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς» θὰ εἰσρεύσουν εἰς τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸν αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τοῦ πονηροῦ, καὶ θὰ ἀναβιώσουν αἱ ἀπαισιώτεραι δεισιδαιμονίαι τοῦ παρελθόντος, ἵνα διαστρέψουν τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὸ διαβλέπομεν εἰς τὴν ὡς ἄνω ὁμολογηθεῖσαν ἐπάνοδον «εἰς τὰς ἀρχεγόνους μεθόδους τῶν ἰατρῶν καὶ ἐπαοιδῶν τῶν ἀπολιτίστων φυλῶν.» Ἱεραποστολικόν τι περιοδικὸν ἐσχάτως ἐδημοσίευσεν ἀφήγησιν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν Χριστὸν δύο τοιούτων ἐπαοιδῶν, τοῦ ἑνὸς ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ, τοῦ ἑτέρου ἐν ταῖς Ἀρκτικαῖς Χώραις. Οἱ δύο οὗτοι προσήλυτοι εἰς τὸν Χριστόν, ἂν καὶ διατελέσαντες ὑπὸ συνθήκας ἐντελῶς διαφόρους ἀπ᾿ ἀλλήλων, ἦσαν σύμφωνοι εἰς τοῦτο: Ὅτι κατ᾿ ἀρχάς, ὡς μαθητευόμενοι ἐπαοιδοὶ καὶ μάγοι, μανθάνοντες παρὰ τῶν γεροντοτέρων τὰ τεχνάσματα τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐνόμιζον ὅτι ἐπρόκειτο ἁπλῶς περὶ ἐντέχνου ἐπιτηδειότητος περὶ τὴν ἀγυρτείαν· βραδύτερον ὅμως κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ μάγου, ἀντελήφθησαν ὅτι εὑρίκοντο ὑπὸ τὸ κράτος δυνάμεώς τινος ἀοράτου καὶ ἔξωθεν αὐτῶν ἐνεργούσης, κατὰ τῆς ὁποίας ἦσαν ἀνίσχυροι νὰ ἀντισταθοῦν. Ἦσαν, μὲ ἄλλους λόγους, ὑπὸ τὸ κράτος πονηρῶν πνευμάτων. Καὶ εἰς τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τὴν ψυχὴν (ἂν καὶ εὑρίσκοντο εἰς δύο ἐντελῶς διάφορα περιβάλλοντα), εὐθὺς ὡς ἤκουσαν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, διεξήχθη φοβερὸς ἀγών, εἰς τὸν ὁποῖον ἐν τέλει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ὑπερίσχυσε κατὰ τῶν πνευμάτων τοῦ σκότους. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν καταχθόνιον ζυγὸν καὶ εἰς τὴν νέαν των ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν μετὰ χαρᾶς ἐγένοντο μάρτυρες Αὐτοῦ κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ πονηροῦ καὶ ὑπὲρ τῆς Θείας χάριτος, ἥτις «σώζει εἰς τὸ παντελές».

Μὲ τοιαῦτα παραδείγματα ἐκ τῆς σημερινῆς ζωῆς, ἂς ἐννοήσῃ ἕκαστος τί σημαίνει καὶ τὶ συνεπάγεται μία ὁμολογία, ὡς ἡ ἀνωτέρω τοῦ Myers, περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνευματισμοῦ.

Ἡ Ἁγία Γραφή, ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς σελίδων μέχρι τέλους παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν μαγειῶν (1). Ἀναγράφει πολλὰ μυστηριώδη φαινόμενα· μᾶς παρέχει πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ κόσμου τῶν πνευμάτων, ὅστις μᾶς περιβάλλει, καὶ μᾶς ἀποτρέπει, διὰ γλώσσης σαφοῦς, ἀπὸ πᾶσαν ἀθέμιτον ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν πνευμάτων τούτων. Αἱ πληροφορίαι αὗται τῆς Γραφῆς δὲν περιορίζονται εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς ἀγνοίας. Τοὐναντίον, ὅσῳ περισσότερον προσεγγίζομεν εἰς τὸ κεντρικὸν γενονὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας—τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος—τόσῳ σαφέστεραι καὶ κατηγορηματικώτεραι εἶναι αἱ πληροφορίαι αὗται καὶ αἱ σχετικαὶ νουθεσίαι καὶ ἀπαγορεύσεις τῆς ἱερᾶς Βίβλου. Εἰς οὐδὲν ἄλλο τμῆμα τῶν Ἱ. Γραφῶν ὑπάρχουν τόσαι μνεῖαι τοῦ ζητήματος τούτου, ὅσας εὑρίσκομεν εἰς τὰ βιβλία τὰ περιγράφοντα τὴν ἐπίγειον ζωὴν καὶ διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Αὐτὸς εὑρίσκετο εἰς συνεχῆ σύγκρουσιν πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα ἢ δαιμόνια, τὰς «ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας» (Ἐφεσ. ς'. 12). Τὰ δαιμόνια ταῦτα ἐνεφανίζοντο εἴτε μεμονωμένως εἴτε κατὰ λεγεῶνας, ἐπιδρῶντα ἐπὶ ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὁμιλοῦντα δι' ἀνθρωπίνων στομάτων καὶ προξενοῦντα σωματικὰς βλάβας εἰς ἐκείνους, οὓς ἐξουσίαζον.

Τὰ δαιμόνια ταῦτα ἔκυπτον τὸν αὐχένα ἀπέναντι τῆς ἐξουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἄλλα μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἄλλα δὲ ἑκουσίως· ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὴν προσκύνησίν των, διότι ἡ ἀποστολὴ Αὐτοῦ ἦτο νὰ δώσῃ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ Σατανᾶ καὶ «νὰ καταστρέψῃ τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου».

Βραδύτερον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἤντλουν τελεσφόρον δύναμιν κατὰ τῶν «δαιμονίων», ἅτινα πάντοτε παρουσιάζοντο ὡς πράκτορες τοῦ Πονηροῦ, διευθυνόμενα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐκτελοῦντα τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι δὲν ἦσαν ταὐτὸ καὶ οἱ Ἄγγελοι, καλοὶ ἢ πονηροὶ (διάκρισις, ἣν καλῶς ἠννόουν οἱ Ἰουδαῖοι—Πράξ. κγ'. 7), οὔτε ἦσαν πνεύματα τεθνεώτων (ἂν καὶ ἠδύναντο νὰ προσποιῶνται ὅτι ἦσαν τοιαῦτα). Ὑπάρχουσι χωρία τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι ἦσαν τὰ ὄντα ἐκεῖνα, ἅτινα οἱ Ἐθνικοὶ ἐλάτρευον ὡς θεούς, ὄχι νεκρὰ εἴδωλα ἢ πλάσματα τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας, ἀλλὰ πραγματικαὶ δυνάμεις πονηραί, ἐμπνέουσαι μαντεῖα καὶ ἐπαοιδοὺς καὶ ἀποτελοῦσαι τὴν πηγὴν πάσης εἰδωλολατρείας.

Ὑπάρχουσι πεδία γνώσεως, ἅτινα ἡ Θεία Πρόνοια ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν· ὑπάρχουσι μυστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἐμβαθύνωμεν. Πᾶσα γνῶσις, ἥτις εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν

(1) Βλ. Ἔξοδ. κβ'. 18, Λευϊτ. ιθ'. 31, Λευϊτ. κ'. 27, Ἡσα. η'. 19, Πράξ. ις'. 16—18, Α'. Τιμόθ. δ'. 1, Ἀποκάλ. κα'. 8.

τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ διὰ τὴν προετοιμασίαν αὐτοῦ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος κατ᾽ ἔμπνευσιν Αὐτοῦ λαλησάντων ἁγίων ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, ὅστις, ὡς ἐνσάρκωσις τῆς Θείας σοφίας καὶ ἀγάπης, ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς τὸν Πατέρα καὶ τὴν ὅλην βουλὴν Αὐτοῦ. Πέραν τούτου δὲν πρέπει νὰ προχωρήσωμεν μηδὲ νὰ προσπαθήσωμεν, τῇ συνδρομῇ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, νὰ σχίσωμεν τὸ καταπέτασμα τὸ ἀποκρύπτον τὸ μέλλον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Τοῦτο ὁ Θεὸς ἐπανειλημμένως καὶ κατηγορηματικῶς ἀπαγορεύει. Οἱαδήποτε συναλλαγὴ μετὰ τοῦ κόσμου τῶν πνευμάτων ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου ἐν τῇ Παλαιᾷ Οἰκονομίᾳ, ἐν δὲ τῇ Κ. Διαθήκῃ ἀπεριφράστως δηλοῦται ὅτι «πάντες οἱ μάγοι θὰ ἔχωσι τὴν μερίδα αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ μὲ πῦρ καὶ θεῖον· οὗτος εἶναι ὁ δεύτερος θάνατος» (Ἀποκάλ. κα΄. 8). Τοῦτο εἶναι προειδοποίησις διὰ πᾶσαν γενεὰν ἀνθρώπων εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα

Πολλὰ ἀκούομεν σήμερον περὶ «ψυχικῶν ἐρευνῶν» «ἐπιστημονικῶν πειραμάτων», «ἀγγελικῶν μηνυμάτων», «πνευματικῶν» φωνῶν καὶ ἐκδηλώσεων. Αὐταὶ ὅμως αἱ ὡραῖαι καὶ εὔηχοι φράσεις εἶναι ἁπλοῦν ψιμύθιον καὶ κατ᾽ οὐδὲν μεταβάλλουσι τὸ οὐσιαστικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Πνευματισμὸς τῆς σήμερον εἶναι συνέχεια τῆς μαγείας πάντων τῶν αἰώνων, ὁ αὐτὸς τὴν οὐσίαν μὲ τὰς δεισιδαιμονίας τῶν μᾶλλον ἀπολιτίστων καὶ καθυστερημένων ἀνθρωπίνων φυλῶν, καὶ βδέλυμα ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου. (ἀκολουθεῖ)

## ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Οἱ Εὐαγγελικοὶ (ἢ Προτεστάνται) Χριστιανοὶ πολλάκις μυκιηρίζονται ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Ρ/Καθολικῶν ὡς διῃρημένοι εἰς μυρίας ἀποχρώσεις ἀλληλοσπαρασσομένας, καὶ ἀκούομεν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν εἰρωνείας περὶ τῆς «ἀναρχίας» τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἐν τούτοις, ἐκτὸς ἄλλων γεγονότων, ὑπάρχουν τρεῖς μεγάλαι διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἵτινες διαψεύδουν διαρρήδην τὰς εἰρωνείας ταύτας καὶ ἀποδεικνύουν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ θεμελιώδη ἑνότητα ὅλων τῶν μεγάλων Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, παρὰ τὰς διαφόρους ἀντιλήψεις των περὶ τύπων καὶ δευτερευόντων τινων ζητημάτων. Αἱ τρεῖς αὗται ὀργανώσεις εἶναι:

1. Αἱ ***Βιβλικαὶ Ἑταιρίαι,*** τὰς ὁποίας ὑποστηρίζουν ἐκθύμως διὰ τῶν συνεισφορῶν των ἅπασαι αἱ Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι.

2. Ὁ ***Παγκόσμιος Εὐαγγελικὸς Σύνδεσμος,*** ὅστις διοργανώνει τὰς ἐτησίας Ἑβδομάδας Παγκοσμίου Συμπροσευχῆς, εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνουν μέρος οἱ ἁπανταχοῦ Εὐαγγελικοὶ ἀδιακρίτως ἀποχρώσεων.

3. Ἡ ***Διεθνὴς Ἕνωσις Κυριακῶν Σχολείων,*** εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι καὶ οἱ ἓξ μεγάλοι κλάδοι τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἤτοι Ἀγγλικανοί, Πρεσβυτερικοί, Μεθοδισταί, Λουθηρανοί, Βαπτισταὶ καὶ Κοινοτικοὶ (ἢ Ἀνεξάρτητοι), καὶ ἥτις συγκροτεῖ κατὰ τετραετίαν διεθνῆ συνέδρια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν ἐν πλήρει ἰσοτιμίᾳ καὶ ἐγκαρδίῳ ὁμοφωνίᾳ καὶ ἀδελφοσύνῃ συζητοῦν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ μέγα πνευματικὸν ἔργον τῶν Κυρια-

κῶν Σχολείων. Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων διεθνῶν ὀργανώσεων, αἱ **ἱεραποστολαὶ** τῶν διαφόρων Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν ἁπανταχοῦ συνεργάζονται ἀδελφικῶς εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῶν μὴ Χριστιανικῶν πληθυσμῶν τοῦ κόσμου.

Τὰ Συνέδρια τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως Κυριακῶν Σχολείων συνέρχονται κατὰ τετραετίαν, ὡς εἴπομεν, εἰς μίαν μεγαλούπολιν ἐναλλὰξ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐφέτος συνῆλθε τοιοῦτο συνέδριον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Νορβηγίας Ὄσλο τὴν 6ην Ἰουλίου, παρόντων 3000 ἀντιπροσώπων ἐκ 55 ἐθνῶν ἢ κρατῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀντιπροσώπων Εὐαγγελικῶν Κυριακῶν Σχολείων· ἐν τούτοις, ὑπὸ τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ἐστάλη πρόσκλησις καὶ πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίον (τῆς Ἑλλάδος) ὅπως ἀποστείλῃ καὶ αὐτὴ ἀντιπροσώπους, καὶ εἶναι εὐχάριστον ὅτι ἡ πρόσκλησις αὕτη ἐγένετο ἀποδεκτὴ καὶ ἀπεστάλησαν ἐντεῦθεν δύο ἀντιπρόσωποι Ὀρθόδοξοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐγένετο ἡ πλέον ἐγκάρδιος ὑποδοχή. Θὰ προσεκαλοῦντο καὶ οἱ Ρ/Καθολικοὶ εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο, ἂν μὴ ἦτο βέβαιον ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ ἀπάντησίς των θὰ ἦτο ἀρνητική, καθότι ὁ Παπισμός, μὲ ὑπεροψίαν ἥκιστα Χριστιανικήν, ἀρνεῖται νὰ συνεργασθῇ μὲ Χριστιανοὺς ἄλλου δόγματος, οὓς μάλιστα δὲν ἀναγνωρίζει κἂν ὡς Χριστιανούς, καθ᾽ ὃ μὴ ἀναγνωρίζοντας τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα.

Τὸ Συνέδριον τοῦ Ὄσλο διεξήγαγε τὰς ἐργασίας του μετὰ μεγίστης ζωηρότητος καὶ ἐν μέσῳ ἀδιαπτώτου καὶ ἐνθουσιώδους ἐνδιαφέροντος. Ἠκούσθησαν ἐκθέσεις ἐξ ὅλων τῶν ἀντιπροσωπευομένων χωρῶν ἀπὸ Νορβηγίας μέχρις Ἰαπωνίας, καὶ συνεζητήθησαν διάφορα θέματα, ἀφορῶντα εἰς τὰς μεθόδους καὶ τὰ μέσα τῆς διδασκαλίας τῶν Κυριακῶν Σχολείων. Ἰδίως ὁ Ἰάπων ἀντιπρόσωπος, ὁ διαπρεπὴς εὐαγγελιστὴς Καγκάβα, ἠκούσθη μετὰ μεγάλης συγκινήσεως ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, περιγράφων τὸ πολύτιμον εὐαγγελιστικὸν ἔργον, τὸ διεξαγόμενον ὑπὸ τῶν Κυριακῶν Σχολείων ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ἐπίσης τὸ Συνέδριον ἤκουσε μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὴν ἔκθεσιν τῶν Ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθέντων Κατηχητικῶν Σχολείων. Ἐν τέλει τὸ Συνέδριον ἐψήφισε διὰ βοῆς τὸ ἑξῆς ψήφισμα ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης:

«*Κατὰ τὴν παροῦσαν κρίσιμον ἐποχήν, καθ᾽ ἣν ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία σοβαρῶς καταπολεμεῖται, τὸ Συνέδριον τοῦτο αἰσθάνεται ὑπευθύνως τὸ καθῆκον νὰ διακηρύξῃ ὅτι ἡ κοσμικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διπλωματία δὲν δύνανται νὰ δαμάσωσι τὰ πάθη ἢ νὰ διαλύσωσι τοὺς φόβους, οἵτινες ἀπειλοῦσι τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας. Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ὁ κόσμος ἔχει πρωτίστως ἀνάγκην βαθυτέρας καὶ πληρεστέρας πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἀποφασιστικωτέρας ἀποδοχῆς τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς.*

*Ἀναγνωρίζοντες ταπεινῶς τὰς ἀποτυχίας καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτῶν καὶ ὁμολογοῦντες ἐκ νέου τὴν ἀκράδαντον ἡμῶν πίστιν εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταμορφώσῃ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ νὰ δώσῃ καλλιτέρας κατευθύνσεις εἰς τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις, διακηρύττομεν τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν ὅπως ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἡμῶν ἔργον τοιοῦτο πρόγραμμα διδασκαλίας καὶ λατρείας, βασιζόμενον εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπερ θὰ ὁδηγήσῃ πρὸς διεθνῆ συνεννόησιν καὶ ὁμό-*

*νοιαν καὶ κατάργησιν τοῦ πολέμου. Ἐργαζόμεθα καὶ δεόμεθα ὑπὲρ τῆς ἐλεύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπως γίνῃ τὸ θέλημά Του ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.*

*Καλοῦμεν ὅλας τὰς ἀντιπροσωπείας, αἵτινες συναπαρτίζουσι τὸ Συνέδριον τοῦτο, νὰ δώσωσι πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ὥστε τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἄτομα ἁπανταχοῦ νὰ δεχθῶσι τὴν κυριαρχίαν Ἐκείνου, ὅστις εἶναι ὁ Ἄρχων τῆς Εἰρήνης καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ κόσμου!»*

Ἀπεφασίσθη τέλος ὅπως τὸ Συνέδριον τοῦ 1940 συνέλθῃ ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ. Καὶ τὸ Συνέδριον τοῦ Ὄσλο διελύθη ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων ἀδελφοσύνης τῶν μελῶν αὐτοῦ, καὶ συμπαθειῶν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κυβερνητῶν τῆς Νορβηγίας, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου ἐπεδαψίλευσαν εἰς τὸ Συνέδριον καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ μεγάλας τιμὰς καὶ περιποιήσεις.

Ὁ κάτωθι στατιστικὸς πίναξ παρέχει εἰς τὸν ἀναγνώστην σαφῆ ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως τῶν ἁπανταχοῦ Κυριακῶν Σχολείων τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν:

| Ἤπειροι | Προτεσταντικὸς πληθυσμὸς | Κυριακὰ Σχολεῖα | Διδάσκαλοι | Μαθηταὶ | Αὔξησις μαθητῶν 1932—36 |
|---|---|---|---|---|---|
| Βόρειος Ἀμερικὴ.... | 95,599,302 | 175,411 | 2,026 737 | 20,607,046 | 28,447 |
| Νότιος Ἀμερικὴ..... | 3 646,907 | 9,801 | 44,585 | 643 900 | 193,566 |
| Εὐρώπη ........... | 110,217,875 | 105,915 | 794427 | 8,636,809 | 13,888 |
| Ἀσία ............. | 6,971,124 | 34,353 | 107,611 | 1,778,908 | 40,199 |
| Ἀφρικὴ ........... | 7,904 514 | 31,197 | 81,522 | 1,587,989 | 561,721 |
| Αὐστραλία ......... | 7,147 118 | 12 833 | 91,013 | 884 972 | 64,534 |
| Τὸ ὅλον ..... | 231,486,840 | 369,510 | 3 145,895 | 34,139,624 | 894,579 |

## † ΣΤΑΥΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τὴν 7 Ὀκτωβρίου ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν σεβαστὸς ἀδελφὸς καὶ συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ὁ αἰδέσιμος Σταῦρος Δημητρακόπουλος, πρῴην ποιμὴν τῆς ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, ὅστις ἀπὸ 15-ετίας παραιτηθεὶς διὰ λόγους ὑγιείας τῆς ἐνεργοῦ ἱερᾶς διακονίας, διέμενεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τῶν τέκνων του. Πάντες, ὅσοι ἐγνώρισαν τὸν πιστὸν καὶ σώφρονα Χριστιανόν, τὸν πεπειραμένον διδάσκαλον ἐν Χριστῷ καὶ τὸν πρᾷον καὶ ἀξιογάπητον ἄνδρα, θὰ αἰσθανθῶσι μεγάλην θλῖψιν ἐπὶ τῇ ἀποδημίᾳ του εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. Αἱ δύο ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικαὶ ἐκκλησίαι θὰ αἰσθανθῶσι βαθέως τὴν στέρησιν ἀδελφοῦ, οὗτινος οἱ λόγοι ἐπ᾽ ἐκκλησίας ἦσαν πάντοτε μεστοὶ τοῦ ἀληθοῦς πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὁ «Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς» ηὐτύχησε νὰ δημοσιεύσῃ οὐκ ὀλίγα ἄρθρα του πλήρη Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ ἀποκατεστημένα εἰς θέσεις ὑπολήψεως καὶ χρησιμότητος, ἀπευθύνομεν τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐγκαρδίου συμμετοχῆς ἡμῶν εἰς τὸ πένθος των ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοιούτου πατρός.

Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Σταύρου Δημητρακοπούλου, ἐν τῇ Β΄. ἐν Ἀθήναις Ἑλλ. Εὐαγγελικῇ ἐκκλησίᾳ ὁ ποιμὴν τῆς ἐκκλησίας αἰδ. κ. Ξενοφῶν Π. Μόσχου ἀπεχαιρέτησε συγκεκινημένος τὸν ἀγαπητόν του συνεργάτην διὰ τῶν ἑξῆς λόγων:

*«Παλαίμαχος τοῦ Εὐαγγελίου ἀγωνιστὴς καὶ τετιμημένος τοῦ Κυρίου ἐργάτης, ὁ αἰδ. Σταῦρος Δημητρακόπουλος, πλήρης ἡμερῶν, διατρέχων ἤδη ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τὸ 80ὸν ἔτος, μετὰ πολυώδυνον ἀσθένειαν ὀκτὼ ὅλων ἑβδομάδων ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου τῆς ὀδύνης καὶ ταλαιπωρίας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ, ἀφήσας ὀπίσω του κενὸν δυσαναπλήρωτον. Ἂν ἀναβαίνωσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν δάκρυα, δὲν εἶναι διὰ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ὅστις ἀπὸ τῆς χθεσινῆς πρωΐας εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτελευτήτου εὐδαιμονίας του, ἀλλ᾽ εἶναι δάκρυα λύπης δι᾽ ἡμᾶς αὐτούς, οἵτινες θὰ στερηθῶμεν τῆς ἱλαρᾶς παρουσίας του, τῶν καλῶν λόγων καὶ τῆς προθύμου συνεργασίας του εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου. Οἱ τελευταῖοί του λόγοι πρὸς τὴν παρισταμένην νοσοκόμον ἦσαν: «Εἶμαι τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ εἶμαι μὲ τὸν Χριστόν». Ἡ βεβαιότης αὕτη εἶναι ἡ ἐπισφράγισις τῆς ὅλης Χριστιανικῆς του ζωῆς, καὶ ἐνθαρρύνει τοὺς νεωτέρους εἰς καλλιέργειαν τῆς ὁμοίας βεβαιότητος ἐν τῇ πίστει.*

*«Μακάριοι οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες. Ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα· διὰ νὰ ἀναπαυθῶσιν ἀπὸ τῶν κόπων αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθοῦσι μὲ αὐτούς». Ὁ ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς ἀδελφός, ἀπελθὼν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν, ἀφίνει ὄπισθέν του ἀναμνήσεις ἀγαθὰς καὶ παράδειγμα πιστῆς ζωῆς καὶ δράσεως ἀφιερωμένης εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ σωτηρίαν ψυχῶν. Ἐπὶ τριακονταετίαν ἐργασθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου ἐν ἀρχῇ καὶ κατόπιν ὡς ποιμὴν τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην, τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν ὅλων· κατήρτισε δὲ οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας τὰ μέλη κατέχουσιν ἐπισήμους θέσεις ἔν τε Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Κατέχων ὀρθῶς τὴν γνῶσιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρίας καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, οὐ μόνον ἐκήρυττε τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ ὁλοκληρίᾳ της, ἀλλὰ καὶ ἔθετεν αὐτὴν εἰς πρᾶξιν ὡς ἀνὴρ πίστεως καὶ προσευχῆς. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐστάθη πολύτιμος συνεργὸς τοῦ ποιμένος καὶ ὡς πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας καὶ ὡς ἀναλαβὼν τὴν τάξιν τῶν ἐνηλίκων τοῦ Κυριακοῦ Σχολείου, ἐσχάτως δὲ κατέγεινε καὶ εἰς μετάφρασιν τοῦ περὶ προσευχῆς ἔργου τοῦ παγκοσμίως γνωστοῦ συγγραφέως καὶ κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου Ἀνδρέου Μῶρυ, προσπαθήσας δι᾽ αὐτοῦ νὰ γείνῃ ὠφέλιμος καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας ἢ ὁμάδας. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ ἀναστήσῃ ἄλλον ἐπάξιον συνεργόν. Ὁ Ἠλίας ἀπῆλθεν· ἡ μηλωτή του ἀναμένει τὸν ἐκ Θεοῦ Ἐλισσαιέ!»*

# ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Τὸ ἔργον τοῦ Ἰάπωνος Καγάβα ὑπὲρ τῶν παιδιῶν.***—Ὁ Χριστιανὸς Ἰάπων εὐαγγελιστὴς καὶ κοινωνιολόγος Καγάβα, ὅστις ἀπολαύει μεγαλειτέρου σεβασμοῦ ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ἢ οἱοσδήποτε Διδάσκαλος ἢ Ἀναμορφωτής, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἠσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ παιδίου ἐν Ἰαπωνίᾳ, ζήτημα ὁλοτελῶς παρημελημένον, μᾶλλον δὲ ἀνύπαρκτον εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Οὐδὲν ἐκ τῶν θρησκευμάτων τῆς Ἀνατολῆς ἠσχολήθη περὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Οὔτε ὁ Βούδδας οὔτε ὁ Κομφούκιος ἔλαβον ὑπ' ὄψιν των τὸ παιδίον εἰς τὰ ἠθικολογικά των συστήματα. Εἰς τὰς χώρας ἐκείνας δὲν ὑπάρχει πρόνοια περὶ τῶν παιδίων, δέν ἀναγνωρίζονται εἰς αὐτὰ δικαιώματα. Τὰ θήλεα ἰδίως εἶναι κτῆμα τῶν γονέων, οἵτινες ἔχουν ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν, ἡ δὲ βρεφοκτονία θεωρεῖται μία κοινωνικὴ προφύλαξις κατὰ τῆς ὑπερπληθύνσεως τῶν ἀχρήστων μελῶν τῆς κοινωνίας. Ὁ Κινέζος πωλεῖ τὸ θυγάτριόν του εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ κοράσια εἰς τὴν Εὐρώπην φοιτοῦν ἀκόμη εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Μὲ τὴν εἰσχώρησιν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ πολλῶν Κινέζων, ἡ θέσις τοῦ παιδίου ἤρχισε νὰ βελτιοῦται. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἐπίσης, μεταξὺ τῶν ἀσπασθέντων τὸν Χριστιανισμόν, ἡ παιδικὴ ἡλικία εὗρῆκε προστάτας. Ἀλλ' ἡ κοινωνικὴ προσπάθεια, ἥτις ἐνισχύθη ὑπὸ τῶν ἐπισήμων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν παίδων, εἶναι ἔργον τοῦ Καγάβα, ὅστις ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ νόμου κατέφυγε πρὸς προστασίαν τῶν μικρῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ παράδειγμα Ἐκείνου, ὅπως θέση τὸ ζήτημα ἐπὶ σταθερᾶς βάσεως. «Ἄφετε τὰ παιδία νὰ ἔλθωσι πρὸς Ἐμέ», εἶπεν ὁ Κύριος, ἐναγκαλιζόμενος αὐτὰ ὅτε οἱ μαθηταὶ ἐζήτουν νὰ τὰ ἀπομακρύνουν. «Ἐὰν μὴ γίνητε ὡς τὰ μικρὰ παιδία, δὲν θέλετε εἰσέλθει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν... Διότι τῶν τοιούτων εἶναι ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν» Ὁ Χριστὸς πρῶτος ἀνύψωσεν εἰς περιωπὴν τὴν θέσιν τοῦ παιδίου δι' ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς πᾶσαν δὲ χώραν οἱ δοῦλοι Αὐτοῦ οἱ πιστοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ πρόγραμμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐτυχεῖς ἂν δύνανται νὰ τύχουν τῆς συμπράξεως τῶν γονέων εἰς τοῦτο, ὡς ἀποβλέποντες εἰς τὴν μελλοντικὴν γενεὰν Χριστιανῶν πολιτῶν οἵτινες θὰ συντελέσουν πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς Χριστιανικῆς οἰκογενείας.

— ***Μυλόπετραι ὡς νόμισμα.*** Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Γιάπ, κειμένης εἰς τὸ Δυτικὸν Καρολίνειον Ἀρχιπέλαγος τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ μεσημβρινῶς τῆς Ἰαπωνίας, εἶναι λαὸς εἰς ἄκρον συντηρητικός, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμά του, μολονότι ἐδέχθησαν πολλοὺς νεωτερισμούς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ σωματικὴν ἀγωγὴν τῆς νεολαίας, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγον οἱ Ἄγγλοι ἱεραπόστολοι, ἰδίως τὰ ***σπόρ***, τὰς προσφιλεῖς παιδιὰς τῶν Ἀγγλοπαίδων.

Εἰς ὅ,τι ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῆς νήσου, οἱ κάτοικοι ἔμειναν ἀκλόνητοι εἰς τὰ πατροπαράδοτα αὐτῶν, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ νόμισμα διὰ τοῦ ὁποίου γίνονται ὅλαι των αἱ συναλλαγαὶ αἱ ἐξωτερικαὶ μετὰ τῶν γειτονικῶν νήσων.

Τὸ νόμισμά των, λοιπόν, εἶναι λίθινον, ἐν σχήματι μυλοπέτρας διατρήτου εἰς τὸ κέντρον καὶ κυκλικὸν κατὰ τὴν περιφέρειαν, διαμέτρου ἀπὸ δύο ποδῶν (τὸ μικροτέρας ἀξίας νόμισμα) μέχρις 6 καὶ 8 ποδῶν διαμέτρου, βάρους δὲ ἀναλόγου. Οἱ λίθοι αὐτοὶ ἡφαιστειογενεῖς, προέρχονται ἐκ νήσου τινὸς γειτονικῆς, καὶ μεταφέρονται ἐπὶ σκαφῶν ἰσχυρῶν, δυναμένων νὰ ἀνθέξουν εἰς τὰς θυέλλας, αἵτινες ἐνσκήπτουν εἰς τὰς θαλάσσας ἐκείνας. Ἡ ἐπιτυχὴς μεταφορὰ τῶν λίθων τούτων ἀποτελεῖ ζήτημα φιλοτιμίας τῶν νησιωτῶν, ἐν ἐσχάτῳ δὲ κινδύνῳ ὁ μεταφέρων τὸν ἐθνικὸν τοῦτον πλοῦτον πλοίαρχος, βλέπων ἄφευκτον τὴν ἀπώλειάν του, δὲν δέχεται νὰ ἐπιζήση τῆς αἰσχύνης, καὶ περνῶν τὸν βραχίονά του διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ βαρυτέρου ὅλων τῶν λίθων, καταποντίζεται μαζὺ μὲ αὐτόν, σώζων τὴν τιμήν του!

Τὸ λίθινον τοῦτο νόμισμα χρησιμοποιεῖται μόνον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Διὰ τὰς καθημερινὰς συναλλαγὰς τῶν ἐγχωρίων προϊόντων ἰσχύει ἡ ἀνταλλαγή. Ὁ μικρότερος λίθος εἶναι ἀξίας 1 λίρας στερλίνας, οἱ δὲ μεγαλείτεροι μέχρι 20 λιρῶν. Ὁ μὲν κοινοτικὸς οὗτος θησαυρὸς ἐκτίθεται ἔξωθεν τοῦ κοινοτικοῦ οἰκοδομήματος—μιᾶς ὑπερμεγέθους στέγης ἐπὶ

γιγαντιαίων στύλων στηριζομένης· ἡ δὲ ἰδιωτικὴ περιουσία ἀποτίθεται παρὰ τὴν εἴσοδον ἑκάστης καλύβης—ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ. Ὁ χρυσὸς ἐκεῖ δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν!

— ***Οἱ θησαυροὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.*** Ὁ Ἄγγλος ταγματάρχης Τοῦλλοκ (Tullock)' εἰς διάλεξιν, ἣν ἔδωκεν ἐνώπιον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας Τεχνῶν ἐν Λονδίνῳ, ἀναφέρει ἐκπληκτικὰ πράγματα περὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης. Ὡς γνωστόν, ἡ λίμνη αὕτη τῆς Παλαιστίνης, ἥτις ἔχει ἔκτασιν κατὰ τὸ ἓν τρίτον μεγαλειτέραν τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, κεῖται εἰς ἐπίπεδον σχεδὸν 400 μέτρων κάτω ἀπὸ τὴν στάθμην τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Διέξοδον δὲν ἔχει πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, δέχεται δὲ ἀκαταπαύστως τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ καὶ ὅμως ἡ στάθμη τῆς λίμνης ταύτης δὲν ὑψοῦται, διότι ἡ ἐξάτμισις λόγῳ τῆς θερμότητος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπορροφᾷ καὶ ἐξουδετερώνει τὴν εἰσροὴν ταύτην τῶν ὑδάτων. Τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης εἶναι τόσον κεκορεσμένον μὲ ἅλας καὶ διαφόρους χημικὰς οὐσίας, ὥστε κανεὶς ἰχθὺς ἢ ἄλλη ζωϊκὴ ὕπαρξις δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐντὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ κολυμβῶν ἐν αὐτῷ δὲν δύναται νὰ βυθισθῇ. Πέριξ τῆς λίμνης εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν οὔτε πτηνὰ δὲν εὑρίσκονται. Ἕως τώρα ἡ Νεκρὰ αὕτη Θάλασσα ἐθεωρεῖτο ὡς τόπος, ὅπου οὔτε ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ ζήσουν, ὡς ἐκ τῆς βαρείας ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ μεγάλου καύσωνος, ὅστις ἐπικρατεῖ εἰς τὸ βαθύ του κοίλωμα. Καὶ ὅμως, κατὰ τὸν κ. Τοῦλλοκ, ἡ περιοχὴ αὕτη ἀποδεικνύεται τώρα (ἀπὸ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας) ὅτι εἶναι τόπος ἰαματικός. Ὁ ἀὴρ περὶ τὴν λίμνην εὑρέθη περιέχων περισσότερον ὀξυγόνον τῆς συνήθους ἀτμοσφαίρας. Μικρόβια ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν, ὡς ἐκ τῶν χημικῶν καὶ ἄλλων ἁλάτων τοῦ ὕδατος, καὶ ὁ ἥλιος, ἂν καὶ καυστικός, ἀπεδείχθη θεραπευτικὸς εἰς πολλὰς ἀσθενείας. Οἱ λουόμενοι εἰς τὰ ὕδατα τῆς λίμνης θεραπεύονται ταχύτερον ἢ εἰς πολλὰς ἀνεγνωρισμένας ἰαματικ. πηγάς.

Ἀκόμη ἐκπληκτικώτερος εἶναι ὁ ἀνακαλυπτόμενος χημικὸς πλοῦτος τῆς λίμνης. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς εὑρίσκεται ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν ἐμπορικήν, ἐπιστημονικῶς δὲ ἐξατμιζόμενον εἰς καταλλήλους ἁλυκάς, ἀποδίδει ὄχι μόνον κοινὸν ἅλας (μαγειρικὸν) ἀλλὰ καὶ χλωριοῦχον μαγνήσιον, χλωριοῦχον ἀσβέστιον καὶ ἄλλα χημικὰ προϊόντα ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ, ἅτινα καθαρίζονται καὶ μεταφέρονται ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἐκμεταλλεύσεως εἰς Χάϊφαν πρὸς ἐξαγωγὴν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον. Καθ' ὅλους δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν εἰδημόνων, ἡ ποσότης τῶν προϊόντων τούτων, ἥτις δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἀνέρχεται εἰς δισεκατομμύρια τόννων. Ὁ χημικὸς οὗτος πλοῦτος προώρισται νὰ καταλάβῃ σπουδαίαν θέσιν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον.

# ΔΙΕΘΝΗ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

## ΔΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

## ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΜΗΝΙΑ

### Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον.

*Ἰανουαρίου* *3.* Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. α΄. 1—51).
» *10.* Ἡ ἐν Χριστῷ νέα ζωὴ (Ἰωάν. β΄. 1 ἕως γ΄. 36).
» *17.* Ὁ Χριστὸς τὸ ὕδωρ τοῦ ζωῆς (Ἰωάν. δ΄. 1—54).
» *24.* Δύο θαύματα ἐλέους (Ἰωάν. ε΄. 1 ἕως ς΄. 71).
» *31.* Ἡ οἰκονομικὴ σπατάλη τῆς χρήσεως μεθυστικῶν ποτῶν (Παροιμ. κα΄. 17, κγ΄. 20, 21. Ματθ. κδ΄ 45—51. Ἰωάν. ς΄. 26, 27, 35).

*Φεβρουαρίου* 7. Ὁ Χριστὸς τὸ φῶς τοῦ κόσμου (Ἰωάν. ζ'. 1—9, 41).
» 14. Ὁ Χριστὸς ὁ καλὸς ποιμὴν (Ἰωάν. ι'. 1—42).
» 21. Ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ θανάτου (Ἰωάν. ια'. ἕως ιβ'. 11).
» 28. Ἡ νέα ἐντολὴ (Ἰωάν. ιβ'. 12 ἕως ιγ'. 38).
*Μαρτίου* 7. Ἡ παροῦσα καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ ἐν Χριστῷ (Ἰωάν. ιδ'. 1. ἕως ιε'. 27).
» 14. Ὁ Χριστὸς δέεται ὑπὲρ τῶν μαθητῶν Του (Ἰωάν. ις'. ἕως ιζ'. 26).
» 21. Ἡ δίκη καὶ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. ιη'. 1 ἕως ιθ'. 42).
» 28. Ὁ ἀναστηθεὶς Κύριος (Ἰωάν. κ'. 1 ἕως κα'. 25).

## ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΜΗΝΙΑ

### Τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως.

*Ἀπριλίου* 4. Ὁ Θεὸς Δημιουργὸς (Γενέσ. α'. 1 ἕως β'. 25).
» 11. Τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας (Γέν. γ'. 1 ἕως δ'. 26).
» 18. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς χρήσεως τῶν ἀλκοολικῶν ποτῶν. (Δεύτερον. λβ'. 31—33, Παροιμ. κγ'. 29—32. Γέν. ιγ'. 13, ιθ'. 23—25).
» 25. Ἡ ὑπακοὴ τοῦ Νῶε (Γέν. ε'. 28 ἕως θ'. 28).
*Μαΐου* 2. Ἀβραὰμ—ὁ ἄνθρωπος τῆς πίστεως (Γέν. ια'. 27 ἕως κ'. 18).
» 9. Ἀβραὰμ—ὁ ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς (Γέν. ιη'.).
» 16. Ἡ μακροθυμία τοῦ Ἰσαὰκ (Γεν. κα'. 1 ἕως κε'. 18, κς' 1—33).
» 23. Ἡ ἀδυναμία τοῦ Ἡσαῦ (Γέν. κε'. 19—34, κς'. 34, 35 κζ'. 7—46)
» 30. Ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ Ἰακὼβ (Γέν. κη'. 1 ἕως λγ'. 20).
*Ἰουνίου* 6. Ἡ ὑπηρετικότης τοῦ Ἰωσὴφ (Γέν. κεφ. λζ'., λθ'. ἕως μα'.).
» 13. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη τοῦ Ἰούδα (Γέν. μβ'. 1 ἕως με'. 15).
» 20. Ἡ εὐμένεια τοῦ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του (Γέν. με'. 16 ἕως ν'. 26).
» 27. Διδάγματα ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως (Ἰωάν. α'. 1—5, Λουκ. ιζ'. 26—32, Γαλάτ. γ'. 6—8, Ἑβρ. ια'. 1—22. Β'. Πέτρ. β'. 4—10).

## ΤΡΙΤΗ ΤΡΙΜΗΝΙΑ

### Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ.

*Ἰουλίου* 4. Ὁ Θεὸς εἰσακούει τῆς κραυγῆς ἑνὸς λαοῦ (Ἔξοδ. α'. 1—22, β'. 23—25).
» 11. Ὁ Θεὸς προμηθεύει ἡγέτην (Ἔξοδ. β'. 1—22, γ'. 1—12).
» 18. Ὁ Θεὸς ἐνθαρρύνει τὸν ἡγέτην (Ἔξοδ. γ'. 13 ἕως ς'. 1).
» 25. Ὁ Θεὸς προετοιμάζει τὸν λαὸν (Ἔξοδ. ια'. 4 ἕως ιβ'. 36).

*Αὐγούστου* *1.* Ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ τὸν λαὸν (Ἔξοδ. ιγ΄. 17 ἕως ιε΄ 21).
» *8.* Ὁ Θεὸς τρέφει τὸν λαὸν (Ἔξοδ. ις΄. 1 ἕως ιζ΄. 7)
» *15.* Ὁ Θεὸς δίδει νομοθεσίαν (Ἔξοδ. ιθ΄. ἕως κ΄. 21).
» *22.* Ἡ θέσις τῆς Θρησκείας ἐν τῇ ζωῇ ἑνὸς ἔθνους (Ἔξοδ. κε΄. 1—40, κθ΄. 43, 46, μ΄. 1—38).
» *29.* Ὁ Θεὸς καταδικάζει τὴν μέθην (Λευϊτ. ι΄. 1, 2, 8—11, Παρ. λα΄. 4, 5, Ἡσα. κη΄. 1—8, Ρωμ. ιδ΄. 21).
*Σεπτεμβρίου* *5.* Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ κοινικὴν δικαιοσύνην (Λευϊτ. ιθ΄. 1—18, 32—37).
» *12.* Τὸ ἔθνος χρειάζεται οἰκογενείας εὐσεβεῖς (Δευτερον. ς΄. 1—9 ια΄. 18—25).
» *19.* Ἡ ἐκλογή. Ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους (Δευτερον. ια΄. 8, 26—32).
» *26.* Ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διαπλάσει ἑνὸς ἔθνους (Δευτερον η΄. 11—20).

## ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΡΙΜΗΝΙΑ

### Ἡ Χριστιανικὴ ζωή.

*Ὀκτωβρίου* *3.* Ἡ Χριστιανικὴ Υἱοθεσία (Α. Ἰωάν. γ΄.).
» *10.* Ὁ Χριστιανὸς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. ρκα΄. Ἐπιστολὴ Ἰούδα)
» *17.* Ἡ Χριστιανικὴ γλῶσσα καὶ συμπεριφορὰ (Ιακώβου κεφ. γ΄.).
» *24.* Ἀνανέωσις Χριστιανικὴ (Ιωάν. ι΄. 7—16, Τίτ. γ΄. 1—11).
» *31.* Ἡ ἠθικὴ ἄποψις τοῦ ζητήματος τῆς οἰνοποσίας (Ρωμ. ιγ΄. 12—14· Α΄. Κορ. ςι΄. 9—11· Γαλάτ. ε΄. 16—24).
*Νοεμβρίου* *7.* Ὁ Χριστιανικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ Εἰρήνη (Κολοσσ. γ΄. 1—17).
» *14.* Ὁ Χριστιανὸς Ποιμὴν Α΄. Τιμόθ. κεφ. δ΄., Β΄. Τιμ. 6΄. 1—4).
» *21.* Ὁ Χριστιανὸς ἐργάτης (Πράξ. ς΄. 1—10, Α΄. Κορ. γ΄. 10—15, Γαλάτ. ς΄. 6—10, Α΄. Τιμόθ. ς΄. 11—21).
» *28.* Χριστιανικὴ καρποφορία (Ἰωάν. ιε΄. 1—16).
*Δεκεμβρίου* *5.* Χριστιανικὴ ἀνάπαυσις (Ματθ. ια΄. 28—30, Ἑβρ. κεφ. δ΄.).
» *12.* Χριστιανικὴ ἀδελφοσύνη (Α΄. Ἰωάν. α΄. 1—7; Ἀποκάλ. κα΄. 1—7).
» *19.* Ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λουκ. 6΄. 1—20).
» *26.* Χριστιανικὴ ἀφιέρωσις (Μάρκ. α΄. 16—20, Φιλιπ. κεφ. α΄.).